

דבר שאינו מתכוין מותר לרבי שמעון

- ❖ **אם אין כוונה אין מעשה** (גר"ח הל' שבת י, ז, ר"ן על הרי"ף חולין לב. באסורי הנאה, ושלטי גבורים שבת יג, ג)
- ❖ **יש מעשה**
- **אלא שאין מעשה של איסור** (רש"י זבחים צא: ד"ה הא ר"ש ורש"י סוכה לג: ד"ה לא צריכא)
- **יש מעשה של איסור אלא זה לא משתייך לאדם המבצע בגלל חסרון הכוונה** (רש"י סוכה לג: ד"ה והא מודי)

מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות

- ❖ **כמתכוין חשיב ליה** (רש"י סוכה לג. ד"ה מודי "כמתכוין חשיב ליה", תוד"ה הני יומא לד: "וכיון דהוי פ"ר כמתכוין דמי")
- **שני המעשים נחשבים כפעולה אחת ולפיכך הכוונה למעשה ההיתר גם נחשב לכוונה למעשה האיסור** (הקובץ שעורים כתובות יח בשיטת התוספות)
- **מגדיר את המעשה כמעשה איסור** (רש"י סוכה לג. ד"ה לא צריכא "אבל אי לא הוי אחריתי - משוי ליה מנא, דהא צריך להכי, ואף על גב דלא מתכוין להכי - אסור, דהוי פסיק רישיה ולא ימות.")
- **מחייב אותו על מעשה האיסור** (רש"י סוכה לג. ד"ה מודי "כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה - לא מיחייב, אבל היכא דודאי עביד - מודי")
- ❖ **כיון דניחא ליה בפעולת האיסור וודאי מתכוון אליו** (ערוך ערך פסק א' "אבל פסיק רישיה ליכא לספוקא דלא ימות ובוודאי דניחא ליה דאי לא הוה ניחא ליה היכי הוה פסיק רישיה" ור' חיים הלוי הל' שבת י "ואי לאו הכי נהי דהוי פסיק רישיה והאיסור יעשה בבירור, אבל מ"מ כל דלא ניחא ליה מתכוין מיהא לא הוי, והוי בכלל דבר שאינו מתכוין דמותר" ותוד"ה הני יומא לד: "כיון שהוא נהנה אכן סהדי שהוא מתכוין לייפות")

פסיק רישיה דלא ניחא ליה**❖ מותר לכתחילה**

- שיטת הערוך והר"ת (תוד"ה האי כתובות ו.)
- מוגבלת לדיני שבת ע"פ השאלות (מובא ברא"ש שבת יד, ט וגם מאירי שבת קיא.)
- באיסורי דרבנן (מאירי שבת כט: וגם שבת קג.)
- שיטת הרמב"ם ע"פ הר' חיים (גר"ח על הרמב"ם הל' שבת י)
- פסיק רישיה הקשה לו יהיה מותר (מאירי שבת קג.)
- באיסורי הנאה (ר"ן חולין לב. אין פסיק רישיה באסורי הנאה והרמב"ם מאכלות אסורות יד, יב ע"פ ר' חיים)
- אם דבר היתר נעשה עמו ומתכוין גם לדבר ההיתר (שלטי גבורים בדברי הרשב"א שבת יג, ג)
- במקום מצוה או צערא (זבחים צא:, שבת קז. רש"י שם, תוד"ה מודה סוכה לג:, תוד"ה האי כתובות ו.)

❖ אסור מדרבנן

- שיטת התוספות, הרמב"ן והרבה ראשונים (בשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל בשאר איסורין חייב דאורייתא)
- באיסור דאורייתא ולא ניחא ליה או באיסור דרבנן וניחא ליה (מאירי שבת כט:)
- בדיני שבת אבל בשאר איסורין מותר (ר"ן על הרי"ף חולין לב. אין פסיק רישיה באסורי הנאה)
- פסיק רישיה הקשה לו לפי ר' יהודה יהיה רק אסור דרבנן (מאירי שבת קג.)

❖ אסור מדאורייתא

- רש"י שבת עה. במידי דלא איכפת ליה חייב (רק בקשה לו פטור עיין תוס' שם ורש"י קג. וצ"ע)
- שיטת התוספות, הרמב"ן ושאר ראשונים בשאר איסורין שבתורה חוץ משבת
- שיטת ר' יהודה (ע"פ הפשטות)

לא מוגדר כפסיק רישיה

- ❖ **אם הפעולה יכולה ליעשות ע"י אחר בלי התוצאה האסורה** אע"פ שהמבצע את המעשה לא יכול לעשות את זה אלא בדרך של תוצאה האסורה לא מוגדר כפסיק רישיה (תלמידי ר' יונה ור' צרפת בשטמ"ק כתובות ה:)
- וי"א שאפי' אם הפעולה יכולה ליעשות ע"י אחר בלי התוצאה האסורה עדיין מוגדרת כפסיק רישיה (רמ"ה בשטמ"ק שם ושו"ת הריב"ש סי' שצד)
- ❖ **אם יש אפשרות לעשות את המעשה בדרך היתר**, למרות שזה רחוק ויש סיכוי קלוש שיקרה, ואע"פ שעושהו בדרך האסור, אם לא נתכוין למעשה האיסור, זה לא נקרא פסיק רישיה (כן משמע מרש"י זבחים צא:)
- וי"א אם האפשרות לעשות את המעשה בדרך היתר הוא רחוק עדיין נקרא פסיק רישיה (שו"ת ריב"ש סי' שצד)
- ❖ **אם עושה ג"כ דבר היתר עמו** ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד פ"ר ומכוין גם לו שרי (שלטי גבורים בדברי הרשב"א שבת יג, ג) ויש חולקין ואומרים שזה עדיין נקרא פסיק רישיה (הר"ן והרמב"ן שם)
- ❖ **אם קשה לו מעשה האיסור לא מוגדר כפסיק רישיה** (מאירי שבת כט:)

לא מוגדר כלא ניחא ליה

- ❖ **אם לא איכפת ליה אי מתרמי מעשה האיסור** (רש"י ד"ה טפי שבת עה. תוס' שם חולק ועיין רש"י קג. וצ"ע)
- ❖ **אם הגורם דלא ניחא ליה הוא האיסור** זה לא נקרא דלא ניחא ליה (תוד"ה אף ב"מ ל. ושו"ת מנחת שלמה א, צא)

ספר הערוך – רב נתן בן יחיאל

פסק א...בפרק לולב הגזול בגמרא ואם מיעטן כשר • ובסוף גמרא דיבמות ובסוף גמרא דפרק הלוקח בהמה מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות פי' שחתך ראשו של חי הכל יודעין כי בחתיכת ראשו ימות ואם אמר איני מתכוון למיתו אלא להוציא ממנו דם לדבר צורך אין ממש בדבריו אלא הרי כמתכוון להמיתו ורוצה הוא והיכא פליג רבי שמעון כגון גירא דאפשר דלא עביד חריץ ואפילו עביד אפשר דלא ניחא ליה • וכן בפרק כל כתבי דשקיל ליה בברזי דלא ניחא ליה וכן בפרק רבי אליעזר אמר רבי עקיבא ואי איכא אחר ליעביד אחר ולא אבי הבן וכן בלולב הגזול והוא דאית ליה שושענא אחריתי אבל פסיק רישיה ליכא לספוקא דלא ימות ובוודאי דניחא ליה דאי לא הוה ניחא ליה היכי הוה פסיק רישיה...

סבר ה בסוף גמרא דפרק ח' שרצים ובריש גמרא דכתובות בבכורות בפרק הלוקח בהמה בגמרא רבי יוסי בן המשולם והאמר רב שימי ברבי חייה משמיה דרב האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקיה ביומא טבא פי' הגאון בשבת נזייתא כד של יין או של שכר ומסובריא הוא הנקב שעשוי להוציא בו יין בזמן שהיין יוצא משם אם בא לסתמו ולהדקו ואמר לנוע שפיכות יין אני מתכוין ובא לסתום הפתח קאמר רב דבהא מודה רבי שמעון וכן פי' רבינו חננאל בסוף הפרק ולמעלה מזה הפרק ובכתובות פי' מגופת החבית העשויה ממטלת או ממוך וכיוצא בו אמר רב אסור לאמץ סתימתו דאית לידי סחיטה והכא אע"פ שאינו מתכוין לסחיטה אלא למיגף פי החבית בלבד כיון שסחט אסור דלא כרבי שמעון לדברי שניהן והאי נקב למעלה מן הכד הוא ועל כן אסרו חכמים להדוקיה אלא לשומו רפה למאן דאסר משום סתימת הפתח כגון שמהדקו נראה במחבר למאן דאמר משום סחיטה ניחא ליה שיזוב היין בתוך הבד הלכך אסור אבל בנקב מן הצד כמו שיש לחביות שלנו לא אסרו להדוקי ביומא טבא כדי שלא יאבד היין ואפילו אם יסחוט כיון שילך לאיבוד לא ניחא ובערך פסיק מפורש לענין דבר שאין מתכוין כגון דעביד בארעא דלאו דידיה דכיון דלא מטי ליה הנאה שרי:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קו עמוד ב

משנה. ישב האחד על הפתח ולא מילאהו, ישב השני ומילאהו - השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומילאהו, ובא השני וישב בצידו, אף על פי שעמד הראשון והלך לו - הראשון חייב, והשני פטור. הא למה זה דומה - לנועל את ביתו לשומרו, ונמצא צבי שמור בתוכו.

שלטי גבורים שבת פרק יג אות ג

הרשב"א כתב והביאו דבריו הר"ן ומגיד משנה פ"י מהל' שבת שאם היה יודע קודם שסגר את הפתח שהיה בביתו צבי שמותר לסגור ביתו ולשמור ביתו והצבי שבתוכו שאע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור הבית והר"ן והרמב"ן פליגי עליה וסברי כשיודע שיש צבי בבית קודם שינעול אף ע"פ שמתכוין לשמירת הבית ואפילו לא יתכוין כלל לצידת הצבי שאסור לו לנעול הבית דהוי פסיק רישיה והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למדין דאע"ג דקי"ל דפסיק רישיה אסור היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד פסיק רישיה ומכוין גם לו שרי ובאמת כי קולא היא זו ואני כתבתי בחדו' דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפסיק רישיה אז אפי' עביד אותו מעשה אפי' בפסיק רישיה שרי כי לא מתכוין לעשות בפסיק רישיה והארכתי שם ומדברי הרשב"א סיוע גדול לדברי כי ק"ו הם דברי מדבריו:

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף לח עמוד א

הא למה זה דומה. מאחר שניצוד ע"י ראשון: לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו. פירוש כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה והוא שמור בכך ובא זה ונעל עוד במנעול אף על פי שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר... והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה ובירושלמי נראה שהתירו לנעול בתחלה ביתו ולשמור ביתו וצבי שבתוכו וכיון שהוא צריך לשמור ביתו אף על פי שע"י כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד דהכי גרסינן בירושלמי [הלכה ו] רבי יוסי בר בון בשם ר' חנינא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נחילה של דגים עמו מותר רבי יוסי ברבי בון בשם רבי הונא היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר ולפי זה הא דאמר נתכוין לנעול בעדו לא בעדו דוקא קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר ולומר שאילו צריך לנעול בעדו מותר אף על פי שמתכוין שיהא הצבי נצוד בתוכו עכ"ל ז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפי' שאינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושאי אפשר לו שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור והיינו דאמרינן בכולה מכלתין [דף עה. וכו"מ] דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וזו שאמרו בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אף על פי שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחויב שיפתח את ביתו וסמכו לזו תינוק מבעבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש בעינים לפי שבענין פקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא (דף פד ב) והטעם מפני שהוא מלאכת מצוה וחובה היא עליו לפיכך אף על פי שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום וזהו ששינו את הלשון בירושלמי דגבי צבי

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צא עמוד ב

אמר שמואל: המתנדב יין, מביא ומזלפו על גבי האישים; מ"ט? אמר קרא: +במדבר טו+ ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה' - והא קא מכבי! כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי. איני? והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבא. המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב! דליכא אלא האי. איבעית אימא: כיבוי דמצוה שאני. ת"ש, דתנא ר"א בן יעקב: כלפי שנתנה תורה לתרום, יכול יכבה ויתרום? אמרת: לא יכבה! שאני התם, אפשר דיתבי ונטר. ת"ש: יין כדברי ר"ע - לספלים, שמן כדברי רבי טרפון - לאישים! ועוד תניא: יין נסך לספלים, או אינו אלא לאישים? אמרת: לא יכבה. לא קשיא: הא רבי יהודה, הא ר"ש.

רש"י מסכת זבחים דף צא עמוד ב

הא רבי שמעון - שמואל כרבי שמעון דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ראייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושיא דלא תכבה ואם תאמר פסיק רישא ולא ימות הוא אפשר דמזליף ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כט עמוד ב

ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מרבי ירמיה רבה, אמר ליה: כמאן - כרבי שמעון? אימר דאמר רבי שמעון בגדולים, דלא אפשר, בקטנים מי אמר? ופליגא דעולא, דאמר עולא: מחלוקת - בקטנים, אבל בגדולים - דברי הכל מותר. מתיב רב יוסף, רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. קתני גדולים וקתני קטנים, קשיא לתרוייהו! עולא מתרץ לטעמיה, ורבי ירמיה רבה מתרץ לטעמיה. עולא מתרץ לטעמיה: מטה דומיא דכסא. ורבי ירמיה רבה מתרץ לטעמיה: כסא דומיא דמטה. מתיב רבה: מוכרי כסות מוכרין כדרכן, ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן. והא הכא, דאפשר למיעבד כצנועין, דכי קטנים דמי, וכי לא מתכוין - שרי רבי שמעון לכתחלה! תיובתא דרבי ירמיה רבה! תיובתא.

רש"י מסכת שבת דף כט עמוד ב

מוכרין כדרכן - כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו, דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם, כדרך כל הלובשים, והעלאה דומיא דלבישה נמי דמיתהני בה. ובלבד שלא יתכוין כו' - ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה. והצנועים - כשרים, שמרחיקין עצמן מכל לזות שפתים. והא הכא דאפשר - לכל אדם למעבד שלא על ידי איסור, ואפילו הכי שרי.

תוספות מסכת שבת דף כט עמוד ב

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו' - ובענין דלא הוי פסיק רישיה כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הצינה.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף כט עמוד ב

מה שהוצרכנו לפרש כן בכלאים מפני שאם לא פירשנוה כן היה קשה לנו לפרשה מפני שהיה הדבר פסיק רישיה וכן בגרירה לפרש שאף הגדולים אין בהם פסיק רישיה וכמו שראינו בסוגיא שהגדולים מותרים בגרירה כקטנים ולא עוד אלא שהיתר הקטנים היה להם יותר בפקפוק מצד שאפשר בהגבהה אלא שמ"מ נשאר היתר בכלם:

כל אלו הוצרכנו להם לדעת גדולי הרבנים שפירשו דבר שאין מתכוין בדבר שעסוק בהיתר ושמה יבוא לידי מה שאנו חוששים שמה לא יבא ופסיק רישיה הוא דבר שבדאי יבא ומ"מ חכמי פורווינצא כתבו שאף דבר שבדאי יעשה מותר הואיל ואין כונתו לכך כל זמן שאותה מלאכה הנגררת מחמת מעשה של היתר קשה לו ואין איסור מצד פסיק רישיה אלא שבאות' הנגררת ממנה ניחא ליה ומביאים ראיה לדבריהם ממוכרי כסות האמור כאן וממיעוט הדס שבפרק לולב הגזול וממורת כנף שבמסכת בכורות שכולן נעשה הדבר בודאי והתרנוה הואיל ואינו מתכוין והם מפרשים הענין מצד שאין האיסור הבא נוח לו ומ"מ בפ' כלל גדול לא יראה כן אלא כשהמלאכה הנגררת קשה לו הא אם אין קשה לו ר"ל שאינו קפיד בה ר"ל שאינו צריך לו פטור אבל אסור וא"כ אתה צריך לפרש בגרירה מפני (שהארץ) [שהחריץ] קשה לו וכן נר' ממה שאמרו בפרק תולין לא ליהדק איניש אודרא אפומא דחביתא דילמא אתי לידי סחיטה אף על פי שאין הסחיטה צריכה לו ואינו קפיד בה הואיל ומ"מ אינה קשה לו וכן שאמרו האי מסוביתא דנוזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ומ"מ הם מפרשים דילמא אתי בכונה לידי סחיטה:

ו'ש מוסיפים לומר שלא אסרו פסיק רישיה אף בניחא ליה אלא בחשש איסור שאלו היה עושה בכונה היה בו איסור

תורה הא כל שלא היה בו אלא איסור חכמים אף בניחא ליה מותר ואף על פי שבפרק כתבי אמרו נר שאחורי הדלת פותח ונועל ואם כבתה כבתה והעלינו בה שהוא אסור כמו שיתבאר שם ואף על פי שאינו מתכוין ומצד פסיק רישיה והרי הכיבוי מדברי סופרים הוא הואיל ואינו צריך לגופו אפשר הואיל ולפעמים הוא מן התורה כשהוא צריך להבהב הוא קוראה מן התורה ויש סותרים ראיה זו ממה שאמרו בסוף פרק כירה כל היכא דכי קא מכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר"ש ואפילו הכי מודה בפסיק רישיה ואין זו ראיה שהרי טעם זה לא עלה שם במסקנא ולא שנא בדרבנן לא שנא בדאורייתא כל שאינו מתכוין הוא מתיר ומ"מ כשמודה בפסיק רישיה שמה דוקא בדאורייתא וכן מה שאמרו במיעוט ענפי הדס והא מתקן מנא ותירץ שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין הוא והקשו עליה והא מודה ר"ש בפסיק רישיה אף על פי שתקון כלי אינו אלא מדברי סופרים שמה לא נאמר שתקון כלי אינו אלא מדברי סופרים אלא במקום שאין בו מעשה כגון הפרשת תרומה ומעשרות אבל לקוט בידיים מדאורייתא הוא ואף על פי שאין הענף מחובר לאילן מ"מ במקום תקון אסור:

ומ"מ יש אומרים שדבר שאינו מתכוין בפסיק רישיה חלוק לשלשה דרכים **הראשון שאין שם איסור תורה ולא ניחא ליה ר"ל שאין צריך לאותו תקון** כגון צירוף שבמסכת יומא **זזה מותר לכתחלה** שהרי יש שתיים לקולא שאין צריך לגופו ושאינו מתכוין השני שאין בו איסור תורה וניחא ליה כגון **שצריך לאותו תקון או שיש בו איסור תורה ולא ניחא ליה זזה אסור מדרבנן והג' שיש שם איסור תורה והוא צריך לאותו תקון שזהו ניחא ליה וזו אחר שהוא פסיק רישיה אף על פי שאינו מתכוין יש בו חיוב** כמו שאמרו בפרק הבונה בתולש עולשין מקרקע שלו שאע"פ שכונתו לאכילת העולשין חייב משום חורש ומתוך כך הוצרכה תורה להתיר מילה בצרעת אף על פי שאינו מתכוין לקציצת הבהרת שלא בשבת לבד נאמר דבר שאין מתכוין אלא אף בדברים אחרים וכמו שאמרו לענין כלאים וכמו שאמרו בכורות ר' שמעון אומר יקיז אף על פי שאפשר שיעשה בו מום הא כל שמתכוין אין חלוק בין צריך לגופא לאינו צריך לגופה בדברים אחרים חוץ משבת שאנו צריכים בה למלאכת מחשבת ובפ' כלל גדול ובפרק הבונה יתבאר מזה עקרי הדברים:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד א

הצד צבי וכו'. **תנו רבנן: הצד חלזון והפוצעו** - אינו חייב אלא אחת, רבי יהודה אומר: חייב שתיים. שהיה רבי יהודה אומר: פציעה - בכלל דישה. אמרו לו: אין פציעה בכלל דישה. אמר רבא: מאי טעמא דרבנן - קסברי: אין דישה אלא לגדולי קרקע. וליחייב נמי משום נטילת נשמה! אמר רבי יוחנן: שפצעו מת. רבא אמר: אפילו תימא שפצעו חי, מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות! - שאני הכא, דכמה דאית ביה נשמה - טפי ניחא ליה, כי היכי דליציל ציבעיה.

רש"י מסכת שבת דף עה עמוד א

טפי ניחא ליה - שדם החי טוב מדם המת, וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו, אפילו מת אין כאן אלא מתעסק, וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי, ומיהו איכווני לא מיכוין.

תוספות מסכת שבת דף עה עמוד א

טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ציבעי' - פי' אף על גב דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטר ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמר בפרק הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה **וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה** ורש"י פי' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו במאי דלא איכפת ליה אי מתרמי וליתא דהא מזרד זרדין בארעא דחבריה פטר ר"ש בפ' הבונה (לקמן קג.) והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפי' ותימה דבספ"ק דחגיגה (דף י:) משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קג עמוד א

המנכש והמקרסם והמזרד. תנו רבנן: התולש עולשין, והמזרד זרדים, אם לאכילה - כגרוגרת, אם לבהמה - כמלא פי הגדי, אם להיסק - כדי לבשל ביצה קלה, אם לייפות את הקרקע - כל שהן. אטו כוליהו לא ליפות את הקרקע נינהו? רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: באגם שנו. אביי אמר: אפילו תימא בשדה דלאו אגם, וכגון דלא קמיכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! - לא צריכא, דקעביד בארעא דחבריה.

רש"י מסכת שבת דף קג עמוד א

בארעא דחבריה - לא איכפת ליה ליפות.

תוספות מסכת שבת דף קג עמוד א

לא צריכא דעביד בארעא דחבריה - פי' בערוך (ערך סבר) דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקוצץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא והתיר ר' חבית שפקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת אף על פי שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא מפיס מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אף על פי שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא וכן הביא רשב"א ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי ואף על פי שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מיחייב חטאת אבל איסורא איכא והא דקאמר בשילהי כל התדיר (זבחים דף צא:) **המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מיירי דלא הוי פסיק רישיה שמזלפו בטיפות דקות א"נ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש** ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין ביי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר אף על גב דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הושענא יתירתא אינו מתקן כלום דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו נהנה. בארעא דחבריה - פי' דהויא מלאכה שא"צ לגופה.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קג עמוד א

זה שביארנו במשנה שכל שאין לו תועלת במלאכה הנמשכת מאותה מלאכה של היתר אין בו דין פסיק רישיה גדולי הרבנים כתבו שמ"מ איסור יש בה וכמו שאמרו בפרק שרצים האי מסוביתא דנזייתא אסיר להדוקי ביומא טבא ופירשו הם משום סחיטה ואף לר' שמעון שפסיק רישיה הוא ואף על פי שאין לו הנאה בכך מ"מ אסור הוא ולר' יהודה חייב וכן בפרק תולין לא ליהדק איניש אורדא אפומא דחביתא ואף על פי שבמסכת סוכה פרק לולב אמרו הדס שענביו מרובין מעליו פסול מעטן כשר ואין ממעטין ביום טוב ומשום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין והקשו עליו והא קא מתקן מנא ותרצו הכא במאי עסקינן בשלקטן לאכילה כלומר שאינו מכיין לתקון ור' אלעזר בר' שמעון סבר ליה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והקשו והא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ותירץ לא צריכא בדאית ליה הושענא אחריתי כלומר ואינו צריך לאותו תקון הנמשך ממנו ונמצא שלר' שמעון כל שבדרך זה מותר לכתחילה אפשר שמצוה שאני הא בעלמא אסור ואף על פי שבמילה לא התירו אפי' שבות כמו שביארנו בפרק כלל גדול בזו הואיל ולא התרתו אלא על ידי אכילה זכור הוא כמו שכתבנו בפרק כלל גדול או שמא בזו הואיל ויש לו הושענא אחריתי אין בזה תיקון כלל שהרי אין תיקון זה בגוף הכלי אלא תיקון לקיום מצותו ואינו שהרי אין צריך לו וכן עיקר הא בעלמא אסור ולרבי יהודה חייב שהרי הוצרכו לומר בזו ורבי אלעזר בר' שמעון סבר לה כאבוה והטעם שר' יהודה עושה שאין מתכוין כמתכוין והרי הוא כמתכוין להכשיר וכן בחותה גחלים בשבת והובערו מאליהם אף על פי שאינו צריך להן מחייב ר' יהודה חטאת במסכת כריתות ור' שמעון פוטר וי"מ שר' שמעון מתיר לכתחילה ומפרשים איסור מסוביתא דנזייתא משום בונה וכמו שאמרו במקום אחר שוייה דופן לקירויה וודאי נוח לו במלאכה זו שלא תהא המגופה נעתקת ממקומה ויש לך צד אחר בדין פסיק רישיה שהוא מותר לכתחילה לר' שמעון ולר' יהודה פטור והוא כשהמלאכה הנגררת ממנה קשה לו ע"ד מ"ש בפרק כלל גדול דכמה דאית ביה נשמה טפי עדיפא ליה ואף על פי שבאותה שמועה מיהא פטור אמרו מותר לא אמרו טעם הדבר מפני שיש מלאכה אחרת עמה כמו שאמר ולחייב נמי משום נטילת נשמה הא כל שאתה מוצא מלאכת היתר ונגררת עמה מלאכת איסור שהיא קשה לו מותר לכתחילה וא"כ גורר אדם וכו' אפילו בפסיק רישיה כגון גדולים ביותר שהרי החרץ קשה לו ואין אנו צריכים למה שפרשו גדולי הרבנים שאף הגדולים אין בהם פסיק רישיה ואם לחשך אדם לומר מה שאמרו בפ' טומנין בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון שהוא אסור משום גרירה והרי מ"מ קשה לו כשמחוק את הצורות מ"מ ניחא ליה ליפות את הכלי ונזיר שאינו סורק ניחא ליה בהשרת הנימין:

נמצא לשיטה זו שכל פסיק רישיה והדבר קשה לו מותר לכתחילה ואף לדעת ר' יהודה ואם אין הדבר קשה לו וכן אין נוח לו אסור לכתחילה לר' שמעון ולר' יהודה חייב ואם הדבר נוח לו וצריך לו חייב אף לר' שמעון ודוקא כשהמלאכה הנגררת איסור תורה הא כל שאינה אלא דרבנן ואינו צריך לו מותר לכתחילה לדעת ר"ש ויש כאן דעות אחרות לקצת מפרשים וכבר כתבנום בפרק שני וזו עיקר אלא שהרבה שמועות מראות לנו שכל שאין הדבר נוח לו אף על פי שאינו קשה לו מותר לכתחילה ואתה צריך לפרשן לשיטה זו על הדרך שפרשת בענבי הדס שמצוה שאני או שהדבר אינו תקון מצד עצמו אלא מצד מה שצריך לו ממנו ומאחר שאינו צריך לו אין תקונו כלום כגון ענבי הדס לדעת שני שכתבנו בו וכן מוכרי כסות שלובשין כדרך אתה מפרשו בשאין צריך לחומו כלל כגון שהיה לבוש כדי צורכו וכל שכן תולש שער האמור בבכור שעושה מקום לקפיץ אף על פי שתולש בודאי וכן כנגדו ב"ט מותר הואיל ואינו מתכוין לתלישה אף על פי שהיא פסיק רישיה שהרי אין אצל הבהמה בתלישה שום תקון מצד עצמו הא כל שיש במלאכה תקון כגון גרירה שיש בחרץ השואת גומות אף על פי שאינו צריך לה היה אסור אא"כ מפני שהדבר קשה לו וכן בכלם אתה מפרשה לשיטה זו כמה שתוכל וכבר כתבנו שיטה זו בפרק כלל גדול:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קז עמוד א

אמר שמואל: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, לבר מהני תלת דפטור ומותר; חדא - הא, וממאי דפטור ומותר - דקתני סיפא: למה זה דומה - לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואידך: המפיס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה - חייב, אם להוציא ממנה לחה - פטור. וממאי דפטור ומותר - דתנן: מחט של יד ליטול בה את הקוץ.

רש"י מסכת שבת דף קז עמוד א

ואם להוציא לחה - של עכשיו, ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד.
פטור - ומותר, דאין כאן תיקון, ורבנן נמי לא גזור בה שבות, משום צערא.

תוספות מסכת שבת דף קז עמוד א

וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ - למאי דמסיק בריש פ' הנחנקין (סנהדרין דף פה.) דאתיא כר"ש אתי שפיר דמיירי אפילו ודאי חביל ומשום שאינה צריכה לגופה שרי אבל לפי מאי דפריך התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל לא פשיט הכא מיניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר"י דאפילו למאי דס"ד התם פשיט שפיר דמסתבר דככולי עלמא אתיא אפילו כר' יהודה וכיין דרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו אינו פסיק רישיה שרי הכא משום צערא דגופא לר"ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחילה מהאי טעמא.

רא"ש מסכת שבת פרק יד סימן ט

ט [דף קי ע"ב] תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור שנאמר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו. ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [דף קיא ע"א] הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ. במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ובארצכם לא תעשו ומעוך וכתות ונתוק וכותק עם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב. **בשאלות דרב אחאי כתוב אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו. ודוקא לרבי יהודה הוא דאסור דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור. אבל לרבי שמעון מותר כיון שאין מתכוין לסירוס אלא לרפואה. והא דק"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הני מילי במילי דשבת אבל בכל התורה כולה ק"ל כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור. ואין דבריו נראין בזה דבכל התורה ק"ל כר' שמעון** כדמשמע לעיל פרק המוציא (דף פא ב) גבי נזיר חופף ומפספס דמינה פסיק רבי יוחנן הלכה כר' שמעון כסתם משנה וכן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד א) עלה דאין מקיזין דם לבכור דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופריך אהייא אילימא רבי שמעון דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דהלכה כרבי שמעון והאמר רב חייא בר אשי כו' ומאי פריך אף על גב דאשמעינן שמואל הלכה כרבי שמעון בשבת אכתי איצטריך לאשמעינן בעלמא. **אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לר' שמעון דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה. דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס בפרק כל התדיר (זבחים דף צא ב) גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים והא קמכבה אף על גב דלא ניחא ליה כבוי. ועוד מסיק בשאלות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא לענין עשיית סירוס לא שנא. ת"ש שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף היא מה לי בארץ מה לי בחוצה לארץ אלא האי בארץ לכל אשר בארץ:**

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קיא עמוד א

האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. פרש"י ז"ל בגד שכורכין בברזא של חבית ואסור משום סחיטה, כי ההיא דאמרי' בפ' תולין (קמ"א א') לא ליהדק איניש אודרא אפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה, **ורב נתן בעל הערוך ז"ל כתב שכל מלאכה שאין אדם עושה אותה להנאתו ואינו נהנה בה אף על פי שהוא פסיק רישיה ולא ימות מותר לר' שמעון דדבר שאינו מתכוין מקרי, וכשהודה ר"ש לא הודה אלא באומר אפסיק רישיה לצרכי ולא ימות והוא נהנה בפסיקת הראש ומיתתו אלא שלא נתכוין אלא לפסיקת הראש, וראיותיו מדאמרי' במסכת סוכה (ל"ג ב') ואין ממעטין אותן ב"ט ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי, אלמא דבר שאינו מתכוין מיקרי אף על פי שהמלאכה נעשית בודאי כיון שאינו נהנה באותה המלאכה ולא להנאתו הוא עושה, ועוד מדאמרי' בפ' הבונה (ק"ג א') גבי התולש עולשין מתוך שדהו אם ליפות את הקרקע בכל שהוא, ופרכי' אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו, ופרכי' לא צריכא דקעביד בארעא דלאו דיליה, ומאי תירוצא הא מ"מ מיפה הוא ופסיק רישיה ולא ימות הוא, ובפ' ר"א דמילה (קל"ג א') אמרי' ואי דאיכא אחר ליעבד אחר דלא ניחא ליה, ולרבא נמי פריך ולא כמו שפרש"י ז"ל דלאב"י פריך מקמי דסברה, ועוד אחרת מדאמרי' בפ' במה מדליקין מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, אלמא שאינו מתכוין מקרי אף על פי שהוא לובש בודאי, ועוד אחרת מדאמרי' בסדר יומא בפ' אמר להם הממונה (ל"ד ב') א"ר יהודה עששיות של ברזל היו מחממין לו מערב יום הכפורים ומטילין לתוך הצונן בשביל שתפוג צינתן ואקשי' והלא מצרף ופריק אב"י אפי' תימא שהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר, והיכי הוי דבר שאינו מתכוין שהרי בודאי הוא נעשה אותו צירוף, ולפי זו הדעת פי' בעל הערוך ז"ל במסוכריא דנזייתא שהיא סתימה שבפי הכד או סתימת נקב מלמעלה כי ההיא דאמרי' בפ' תולין לא ליהדק איניש אודרא אפומא דשישא וכו' שהשמן חוזר לפך, הא סתימת ברזי הדפנות מותר שהרי אינו מתכוין לסחיטה ואינו נהנה בה ולא הוי פסיק רישיה ולא ימות דלאבד אזיל.**

וזו הסברא לא הסכימה לדעתי ואלו הראיות יש לדחותן, שזו שאמרו במס' סוכה דאית ליה הושענא אחריתי כך טעמה, שאין מיעוט ענבי ההדס תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו ידי חובתו אבל למאן דבעי לה למידי אחרניא לאו תיקון הוא ואין ההדס עומד ומיוחד לצאת בו אלא להריח בו או לדבר אחר, לפיכך כשאין לו הדס אחר והוא ממעט כדי לתקן אותו לחובתו הוא כעושה כלי ואסור, אבל כשהוא ממעט לדבר אחר ויש לו הושענא אחריתי נמצא שאינו מתקן שהרי אין בזה תיקון להדס שהרי הוא עומד להריח ולדבר אחר ולא עשה שום מלאכה לא במתכוין ולא בשאינו מתכוין, ולא שמענו בממעט ענבי הדס בפסח שיהא אסור וזו כיוצא בה, ומה שאמרו בפ' הבונה בארעא דלאו דיליה, אפשר לפרש שפטור מפני שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה וכאידך דר' שמעון, שהרי לזה העושה אינו צריך לגופה וכבר כתבתי זה במקומה, ועוד נראה לי שייפוי השדה אינה מלאכה, אבל תלישת העשבים היא המלאכה המחייבתו ומשום תולש מתרינן ביה אלא שהתלישה חשובה להתחייב עליה בכל שהוא כשהוא מתכוין לייפוי השדה, וכשהשדה אינה שלו אינו חשוב בעיניו יפוי השדה כלום ואין התלישה חשובה להתחייב עליה במשהו, וזה דומה למצניע דמחייב בכל שהוא ושאר בני אדם אין חייבין עליהן אלא כשיעורן, אבל בתוספתא מצאתי דמייפה את הקרקע מלאכה בפני עצמה היא ומשום חורש מתרינן ביה, דקתני אם נתכוין בכולן חייב שתיים, **אלא שיש לתרץ כדאמרן דחורש ואינו צריך אלא לעפר מלאכה שא"צ לגופה היא,** וה"נ מוכח בירושלמי בפ' כלל גדול, ומה שהתיר ר' שמעון למוכרי כסות ללבוש כלאים משום דלא אסרה תורה אלא מלבוש שסתמו להנאה אבל כשאין לו ממנו הנאה לאו מלבוש הוא אלא משאוי בעלמא, והכי איתא בפ' ק"ד דיבמות (ד' ב'), ואתא ר"ש ושרא בשאינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ומן הטעם הזה אמרו (יומא ס"ט א') בגדי כהונה קשין הן ונמטא גמדה דנרש שרי, לפי שאין בהן הנאה אף על פי שהוא לבוש בכלאים, ומה שאמרו בסדר יומא בעששיות של ברזל שהוא דבר שאינו מתכוין, אינה ראייה של כלום דהיא למאי דס"ד מעיקרא אב"י אמרה מקמי דגמר מרבא דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות, ומש"ה אקשי' עליה מההיא דמילה בצרעת דאיתמר מקמי הכי כדמפורש בפ' ר"א

דמילה, ובתור הכי מסקי' דהואיל וצירוף דרבנן הוא והוא אינו עושה לשם כך מותר שאין כאן ליגזור משום מתקן שהרי אינו נראה כמתקן.

אבל אין פרש"י ז"ל במסוכרייא דנזייתא מחוור עדיין לפי שהסחיטה אינה אב מלאכה בפני עצמה שיתחייב עליה בכל ענין, אבל מפרק הוא ותולדה דדש הוא כסחיטת זתים וענבים, וכשאינו צריך למשקין הנסחטין אינו דומה לדש כלל כדמשמע גבי הסוחט כבשין (קמ"ה א') דלגופן מותר ולמימיהן חייב, ואפשר דלרב אסור כיון דקא סחיט מ"מ אף על פי שאינו צריך לסחיטה זו, שהרי דרך סחיטה בהן ואסור לכתחלה וכן עיקר, עוד לשון אחר פי' בעל הערוך ז"ל שהיא סתימת הנקב של חבית בחתיכת עץ או בברזא מהודקת ואסור משום מחבר, כלומר שהוא משקעהו לחבית בהדוק ונמצא עושה דופן שמבטלין אותו בגיגית ימים הרבה אלא שאין מתכוין לדופן אלא לסתימת השכר יפה, ואי קשיא והא אפי' ברא דתומא אסרי' בפרק תולין (קל"ט ב'), התם דלא מתקן להכי הכא כיון דמתקן שרי, אלא להדוקי טפי אסור דהוי דופן...
...הא דאקשי' דרב אדרב דאמר הלכה כר' שמעון למימרא דרב כר"ש ס"ל. קשיא טובא מי דמי אטו משום דסבירא ליה כר' שמעון בהא בכלהו מילי דר' שמעון סבר לה כותיה, ומתוך הדחק יש לי לפרש דגמרא גמירי לה דרב משום דאזיל במילי דשבת לקולא פסק כר"ש ולא למימרא דבעלמא כל ישראל בני מלכים הן, ומש"ה אקשי' למימרא דרב בכלהו קולי דשבת כר' שמעון ס"ל וכן נראה מדברי רש"י ז"ל, ואנן השתא אף על גב דסבירא לן כר"ש בדבר שאין מתכוין, בכל ישראל בני מלכים הן לא סבירא לן כותיה דלא מיתליא חדא בחברתה, ואף על פי שבגמ' תלאום זו בזו לא מפני שכל מי שפוסק הלכה כר' שמעון בשאינו מתכוין יתחייב לפסוק כמותו בכל ישראל בני מלכים הן, אלא כל מי שפוסק כאן כל ישראל בני מלכים הן משום קולא דשבת אמרה וכר"ש סבירא ליה בכל קולי דשבת כדפרישי', ואדרבה מינה משמע שאין הלכה שכל ישראל בני מלכים הן ולא סבירא ליה הכי אלא מאן דמיקל לגמרי בכל איסורי שבת לפום מאי דפרישית, ושמעי' לאביי דאוקמה בשיטה לקמן בפ' מפנין (קכ"ח א') הלכך ליתה, ומיהו באתרא דשכיח שרי כרב והכי פסק רבינו הגדול ז"ל, ובתוספות חכמי הצרפתים ז"ל ראיתי דהא בהא תליא דלהכי שרי ר"ש ואמר דכל ישראל בני מלכים הם משום דהוי דבר שאין מתכוין, שאינו מתכוין אלא לתענוג, ולא מפני ייחוסן אמר, אלא כל ישראל בני מלכים הן לדבר זה דכולן מותרין בו, וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל והוא פסק כר' שמעון אפי' בהא, ועם כל זה אין אני מבין טעמם בתירוצם זה כלל, ובהלכות גדולות מצאתי הלכה כר"ש דשרי.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קיא עמוד ב

מקצת חכמים כתבו מתורת פסיק רישיה שצריך להזהר שלא ליטול ידיו בפרדס ושאר מקומות שיש שם עשבים מחוברים אף על פי שאינו מתכוין להשקאה שהרי פסיק רישיה אבל מתירין הם להשתין מים לשם מפני שמי רגלים עזים ושורפים וכל שכן שאין מצמיחין וכן התירו בשפיכת יין שאף היין אינו מצמיח:

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קיא עמוד א

זה שכתבנו בשתיית כוס עקרין שהיא מותרת ואין חוששין בה לסירוס ר"ל מה שהוא עוקרו מלהוליד י"מ כמה שנ' בתחלת הסוגיא מפני שאינו סירוס בידים אלא ממילא וכשאינו מתכוין וכמו שאמר ר' יוחנן הרוצה לסרס את תרנגולו בהיתר יטול כרבלתו ויסתרס מאליו ואף על פי שנדחו דברים אלו ממה שאמר רמות רוחא הוא דנקיטא להו כלומר שדואגים על כרבלתם ואינם מזדוגים אבל מ"מ אלו הם מזדוגים אין כאן סירוס כלל הא אלו היה שם סירוס היה אסור אפשר שדחייה היא ודרך סוגיא נאמרה ומ"מ הואיל ואינו מתכוין לכך מותר ודבר זה לדעת הפוסקים כר' שמעון ומ"מ לדעת הפוסקים כר' יהודה על כרחך אסור ואף לדעת הפוסקים כר' שמעון כתוב בשאלות שלא פסקו כמותו אלא בשבת ואין נראה כן שהרי בפרק המוציא הוציא ר' יוחנן שהלכה כר' שמעון ממה שאמרו בניזיר שהוא חופף ומפספס וכן בכורות פרק פסולי המוקדשין בענין מקיז דם לבכור ומעתה אף בזו אתה צריך לומר שלר' שמעון מותר ושמא תאמר והרי אף לר' שמעון פסיק רישיה הוא ואם מפני שאין נוח לו בכך זו ודאי לא נאמרה אלא לענין שבת שלמלאכת מחשבת אנו צריכים אבל בשאר איסורין אין חלוק בין ניחא ליה ללא ניחא ליה והראיה שהרי בפרק כל התדיר אמרו בענין מתנדב יין ומזלפו על גבי האישים שהקשו בה והא מכבה הוא אף על פי שאין לו בכיבו מ"מ אפשר שבאיסור חכמים מיהא אין פסיק רישיה מעבד כמו שביארנו במסכתא זו בענין צירוף האמור במסכת יומא וסירוס זה אינו אלא מדברי סופרים ואף על פי שדרשוה מן המקרא ר"ל ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תעשו כלומר אפי' ממילא אסמכתא בעלמא הוא או שמא אין כאן פסיק רישיה שקצת בני אדם שותים ואין נעקרין למדת מדברינו שלדעת הפוסקים כר' יהודה אסור ושמא תאמר להתיר מיהא בסריס שאף עכשיו אינו מוליד הרי אמרו במסרס אחר מסרס שהוא חייב והוא שאמר ונתוק ונרות להביא נותק אחר כורת ר"ל שאם כרתן הא' ונשאר עדיין בכיס ובא זה ונתקן חייב וא"ת בזקן הרי אפשר לו להוליד בקצת השתדלות והוא שאמר ר' יוחנן במסכת גיטין פרק קורדיקוס על קצת דברים הן החזירוני לנערותי ר"ל לתשמיש אלא על כרחך אין היתר לר' יהודה בכוס של עקרין אלא באשה שאינה מצוית על פריה ורביה וכ"ש בזקנה שאין כאן חזרה לנערות:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד א

אמר מר: בשר אף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה. הא למה לי קרא? דבר שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין - מותר! - אמר אביי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. - רבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. ואביי לית ליה האי סברא? והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! - בתר דשמעה מרבא סברה. איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא: +דברים כד+ השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות, לעשות - אי אתה עושה, אבל עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו. ואם עברה - עברה. והא למה לי קרא? דבר שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין מותר! - אמר אביי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. - ורבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. ואביי לית

ליה האי סברא? והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! - לבתר דשמעיה מרבא - סברה. ואביי אליבא דרבי שמעון, האי בשר מאי עביד ליה? - אמר רב עמרם: באומר: לקוץ בהרתו הוא מתכוין. - תינח גדול, קטן מאי איכא למימר? - אמר רב משרשיא: באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין. ואי איכא אחר - ליעביד אחר, דאמר רבי שמעון בן לקיש: כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים שניהם - מוטב, ואם לאו - יבא עשה וידחה לא תעשה! - דליכא אחר.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לג עמוד ב

תנו רבנן: אין ממעטין ביום טוב, משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמרו: ממעטין. - והא קא מתקן מנא ביום טוב! - אמר רב אשי: כגון שלקטן לאכילה, ורבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבואה, דאמר: דבר שאין מתכוין מותר - והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! - הכא במאי עסקינן דאית ליה הושענא אחרית.

רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד ב

והא מודי ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות - באומר: אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות, **דכיון דאי אפשר שלא תמות - כמתכוין חשיב ליה**, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר - כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור, כגון, גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואף על גב דאיכא למיחש דלמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, **כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה - לא מיחייב**, אבל היכא דודאי עביד - מודי. לא צריכא דאית ליה הושענא אחרית - ולא צריך להאי, הלכך אין כאן תיקון כלי, דלא צריכא ליה לאכשורה, ולא דמי השתא לפסיק רישיה, דהתם איכא נטילת נשמה ממה נפשך, **והכא ליכא תיקון כלי**, אבל אי לא הוי אחרית - משוי ליה מנא, דהא צריך להכי, ואף על גב דלא מתכוין להכי - אסור, דהוי פסיק רישיה ולא ימות.

תוספות מסכת סוכה דף לג עמוד ב

מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות - עיקר מילתייהו פ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלג.) גבי בשר אף על גב שיש שם בהרת יקוץ וא"ת בסוף פרק ספק אכל (כריתות דף כ: ושם) **גבי חותה גחלים בשבת והובערו מאליהן** אמר דמאן דמחייב סבר לה כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין ומאן דפטר כר"ש **ועל כרחיך פסיק רישיה הוא מדמחייב לרבי יהודה דבמילתא דלאו פסיק רישיה ליכא אלא איסורא בעלמא וא"כ לר"ש אמאי פטור וי"ל דאין מתכוין דהתם היינו דאין חושש בהבערתם לכך פטור לר"ש משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה** כמו חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור לר' שמעון אף על פי דפסיק רישיה הוא וכן הצד חלזון והפוצעו בשילהי כלל גדול (שבת דף עה.) **וכן הא דמשני הכא דאית ליה הושענא יתירא היינו משום דאז הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף על גב דאפילו לר"ש פטור אבל אסור הכא שרי משום מצוה** ובפ"ק דכתובות (דף ו. ושם) גבי מסוכריא דנזייתא הארכנו ובקונטרס פירש כאן דכי אית ליה הושענא אחרית אין כאן תיקון כלי.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לד עמוד ב

אם היה כהן גדול זקן או איסטניס וכו'. **תניא, אמר רבי יהודה: עששיות של ברזל היו מחמין מערב יום הכפורים, ומטילין לתוך צונן, כדי שתפיג צינתן.** - והלא מצרף! - אמר רב ביבי: שלא הגיע לצירוף. **אביי אמר: אפילו תימא שהגיע לצירוף, דבר שאין מתכוין מותר.** - ומי אמר אביי הכי? והתניא: +ויקרא יב+ בשר ערלתו - אפילו במקום שיש שם בהרת יקוץ, דבר רבי יאשיהו. והוינן בה: קרא למה ליה? ואמר אביי: לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור! - **הני מילי בכל התורה כולה, אבל הכא - צירוף דרבנן הוא.**

תוספות מסכת יומא דף לד עמוד ב

הני מילי באיסורא דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן - ה"ג רש"י **ולא גרסי' אין שבות במקדש** ומפרש כיון דאפי' אי הוה מתכוין ליכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין לא גזרו ביה רבנן אפילו במדינה וקשה לר"י **דא"כ משמע דבצירוף דרבנן לא אסר ר' יהודה ובפרק כירה (שבת דף מא:)** משמע דאסר דקאמר אביי גופיה התם המיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור מיהו הא לא קשיא דמצי לשנויי דצירוף עששיות דווקא דרבנן שאינם כלים ועומדין לעשות מהם כלים לבסוף וצירוף דהשתא לאו היינו גמר מלאכתו אבל מיחם שהוא כלי וצירוף שלו הוא גמר מלאכתו הוי דאורייתא מיהו קשה דבס"פ כירה (שם דף מו:) אמר' כל היכא דכי קא מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר"ש וכל היכא דכי קא מיכוין ליכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין לא גזר פי' כגון גורר מטה וספסל וכסא דהויא חורש כלאחר יד א"כ ר' יהודה דפליג עליה אסר אפי' בכי האי גוונא דכי מיכוין ליכא איסורא דאורייתא ועוד מאי פריך מבהרת דלא מצי למיפרך אלא מברייתא וממילתא דאביי דאיתמר עלה ליפרך ממתני' דפ"ב דמסכת ביצה (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת אלמא דבר שאין מתכוין אסור נהי דמצי למימר דניחא ליה למיפרך דאביי אדאביי טפי הוה ליה לאתווי ממילתא דר' יהודה דמתני' בהדיא **ועוד שהוא מוחק כל הספרים דגרס בהו הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות במקדש על כן נראה לר"י אביי אמר אפי' תימא שהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר פירוש מן התורה ואף על גב דמדרבנן אסור אין שבות במקדש** ופריך מי אמר אביי דדבר שאין מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן והתניא וכו' **ומדאיצטריך קרא ש"מ דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא ומשני הני מילי בכל התורה כולה אסור שאין מתכוין כמתכוין אבל הכא פירוש בשבת דכתיב ביה מלאכת מחשבת בעינן שיחשב לעשות המלאכה שהוא עושה הלכך צירוף דהכא הוי כלא מתכוין דרבנן ואין שבות במקדש ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא אבל הכא מלאכת מחשבת אסרה תורה וזה כפר"י והשתא אוכחן דלר' יהודה דבר שאין מתכוין**

מותר מדאורייתא גבי שבת ותימה דבפרק ספק אכל (כריתות דף כ:) אמר רב אשי כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן ור"א בר צדוק סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אלמא לר' יהודה דבר שאין מתכוין חייב מה"ת ויש לומר דהתם פסיק רישיה הוא שא"א בשום ענין כשחותה שלא יובערו התחתונות וכיון דהוי פסיק רישיה כמתכוין דמי ואף על גב דלא צריך להבערתו והויה לה מלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה נמי בהא כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דפטר ליה ר"ש לאו משום דלא חשיב ליה מלאכת מחשבת דהא כי הכי דלר' יהודה הויה מלאכת מחשבת הכי נמי לר"ש כיון דהוי פסיק רישיה ועוד דר' שמעון מחייב מקלקל בהבערה אף על גב דבשאר מלאכות פטור משום מלאכת מחשבת כדאיתא בספ"ק דחגיגה (דף י.) ומתעסק נמי דפטור בשאר מלאכות מטעם מלאכת מחשבת מחייב ר' שמעון בחבורה והבערה כדאמר פ' ספק אכל (כריתות דף יט:) הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אלא היינו טעמא דרבי שמעון דפטר משום דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דילפינן ממשכן ואפילו בחבורה והבערה ס"ל דבעינן צריכה לגופה כדמוכח בר"פ אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פה.) והאי דנקט בכריתות לישנא דמתכוין ואין מתכוין ולא נקט הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון משום רבותא דר' יהודה נקט ליה דאע"פ שאין מתכוין להבעיר התחתונות מאחר שהוא פסיק רישיה חייב דסד"א דר' יהודה לא מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא בדבר שהוא מתכוין בידיים כגון מפיס מורסא שהוא מתכוין לפתח וכן חס על הנר שמתכוין לכבות ומוציא המת במטה וכן כולם שמתכוין לעשות המלאכה בידיים אלא שאינה צריכה לגופה אבל בדבר שאין מתכוין לעשות בידיים כגון נתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן דלא נתכוין למלאכת הבערה כלל אלא לכיבוי אף על גב דהוה פסיק רישיה סד"א דלא ליחייב ר' יהודה קמ"ל אבל בההיא דבתר הכי דחותה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאיליהן לא נקט לישנא דאין מתכוין אלא משני הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר פטור אף על גב דאין כוונתו להבעיר מדפטר בה ר"ש מ"מ הרי להתחמם הוא עושה אלא אינו מתכוין להבעיר אלא למשוך הגחלים אצלו להתחמם בהן ואינו צריך שיובערו יותר ממה שהם בוערים כבר ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא היכא דקשה לו בהבערתה דהיינו כשבא לכבות התם שייך להזכיר אין מתכוין לרבותא דר' יהודה ור' שמעון שרי ליה משום דהוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף על גב דבפ' הבונה (שבת דף קג.) אמר התולש עולשין אם לאכילה כגרוגרת אם לייפותה בכל שהוא ופריך אטו כולהו לאו לייפות קרקע נינהו ומשני לא נצרכה אלא לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא נצרכה דעביד בארעא דחבריה שאינו נהנה כלום ומכל מקום אסור לכתחילה כמו שאפרש בסמוך אלא שאין חייב חטאת ומשמע הא בארעא דידיה חייב חטאת ואף על גב דאין מתכוין לייפות קרקע חייב כיון דהוי פסיק רישיה ונהנה הוא ולא דמי לחותה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאיליהן דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לרבי שמעון שאין נהנה כלל בהבערה זו שבלא תוספת הבערה יש כל כך גחלים שיוכל להתחמם בהן וא"כ בברור לא נתכוון להבעיר אבל בההיא דהבונה (שבת דף קג.) כיון שהוא נהנה אנו סהדי שהוא מתכוין לייפות מיהו קשה דבשמעתין משמע דדבר שאין מתכוין אפי' פסיק רישיה לא הוי דאורייתא לענין שבת אליבא דר' יהודה דע"כ צירוף עששיות פסיק רישיה הוא מדפריך עלה מההיא דבהרת אפי' הכי אמר דמדרבנן הוא ובההיא [דכריתות] מחייבין לרבי יהודה בההיא דהחותה את הגחלים שנתכוון לכבות העליונות והובערו התחתונות אף ע"ג דלא מכוין להבעיר התחתונות וי"ל דצירוף עששיות לא הוי פסיק רישיה ואפילו הכי פריך שפיר מדמשני אביי לא צריכא אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור מכלל דלא שאני ליה בין מתכוין לשאין מתכוין דאי שני ליה אפילו כרבי שמעון אתיא ונהי דלבסוף הדר ביה כדמשמע בפרק ר' אליעזר דמילה (שם דף קלג:) מ"מ מדמשני הכי מעיקרא מכלל דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא אף על גב דלא הוי פסיק רישיה ובערוך פי' בע"א ההיא דהבונה לא צריכא דעביד בארעא דחבריה כיון שאין נהנה כלל בייפוי קרקע חבירו שרי אפילו לכתחילה אף על גב דהוה פסיק רישיה והא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ה"מ בדבר שהוא נהנה כגון בארעא דידיה וקוצץ בהרת בנו שהוא נהנה ומתוך כך התיר ברזא הכרוכה בפשתן למשוך ממנו בשבת אף על גב דקא עביד סחיטה והוי פסיק רישיה הואיל ואינו נהנה באותה סחיטה דקא אזיל לאיבוד ומותר ולא ראייה היא מההיא דקעביד בארעא דחבריה דלשתרי לכתחילה דהתם לענין חיוב חטאת קאמר דאין חייב חטאת ומיהו איכא למימר דאסור לכתחילה ועוד הביא הערוך ראייה לדבריו מדאמר פ' ר' אליעזר דמילה (גם זה שם) ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו הוא מתכוין ופריך ואי איכא אחר ליעביד כדריש לקיש ומשני דליכא אחר אבל אי איכא אחר היה מותר לכתחילה אלמא שרי רבי שמעון פסיק רישיה לכתחילה בדבר שאינו נהנה ואין זו ראייה דהא דמוקי ליה אביי באומר אבי הבן כו' היינו מקמי דשמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה כדקא מסיק התם לבתר דשמע מרבא סברה ולהכי פריך ואביי אליבא דר"ש כיון דפליג אף בפסיק רישיה וא"כ לא שנא פסיק רישיה משאר שאינו מתכוין האי בשר מאי עביד ליה אבל למאי דמסיק דלאביי נמי מודה בפסיק רישיה ל"ש אביו ל"ש אחר ועוד מה ראייה היא מהתם דילמא התם מדאורייתא שרי אבל מדרבנן איכא למימר דאסור מיהו איכא למימר דהכי מייתי ראייה כיון דבשאר [איסורי] דלא בעינן מלאכת מחשבת מותר מן התורה אין סברא לאסור גבי שבת אפי' מדרבנן ודאי אי בשאר איסורי אסור מדאורייתא משום דלא בעינן בהו מלאכת מחשבת אז היה ראוי לגזור גבי שבת מדרבנן להשוותו לשאר איסורי אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת מיהו למאי דפרישית דלבסוף הדר ביה וס"ל דמודה ר"ש בפסיק רישיה ובקציצת בהרת אסור מדאורייתא אף על גב דלא מיכוין וא"כ בשבת אסרין לכתחילה ל"ש אביו ול"ש אחר ואדרבה משם קשה לפי' הערוך מדלא קאמר אלא לאביי האי בשר מאי עביד ליה אבל לרבא דסבירא ליה מודה ר"ש בפסיק רישיה לא שני ליה בין אביו בין אחר כיון דסבירא ליה בשבת מדרבנן [אסור] פסיק רישיה אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת מכלל דבשאר איסורי אסור מדאורייתא ועוד מייתי ראייה מפרק כל כתבי (שם דף קיז.) דשקיל ליה בברזי ואף על גב דמודה ר"ש בפסיק רישיה הואיל ואין נהנה מותר ואינו ראייה כמו שפי' שם רש"י דלאו מלאכה היא דאין דרך הפשט בכך עוד יש לפרש דשקיל ליה בחתיכות קטנות כל כך שאין בהם באחת מהן לעשות קמיע הלכך לא חשיב עור ואין זה הפשט עוד הביא ראייה מדאמר פ' לולב הגזול (סוכה דף לג.) אין ממעטין אותו בי"ט משום ר' אלעזר בר"ש אמר ממעט ופריך הא קא מתקן מנא ומשני הכא

במאי עסקינן שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא מודה ר"ש בפסיק רישיה לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי דמאחר שאינו נהנה בדבר מותר אף על גב דהוי כפסיק רישיה ואין לדחות ולומר מאחר דאית ליה הושענא אחריתי לא הוי מתקן כיון דאינו מתקנה לשם מצוה דאם כן מאי דוחקיה למימר ר' אלעזר בר"ש סבר ליה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר אפי' כר' יהודה מצי לאוקמי מהאי טעמא מיהו יש לדחות מאחר שאותו תיקון אפילו במתכוין אינו אסור אלא מדרבנן דמיעוט ענביו אין נראה תיקון כל כך שיחשב תיקון מן התורה לא גזרו ביה רבנן כיון שאין נהנה ולדברי הערוך אתי שפיר הא דאמר בפ' כל התדיר (מנחות דף צא:) המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואפי' דהוי פסיק רישיה שאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכבה מתיר ר"ש לכתחילה מאחר שאין נהנה מיהו אין נראה דברי הערוך דהא מפסי מורסא כדי להוציא ממנה לחה פטור אבל אסור אי לאו משום צערא דאינשי אף על פי שאינו נהנה כלל ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח וכן קשה ממחט של יד ליטול בה את הקוץ ומפרש לה בסנהדרין (דף פה.) אליבא דר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ודוקא משום צערא דגופה הא לאו הכי לא אף על גב דלא מיכוין לעשות חבורה כי אם להוציא הקוץ ולפי זה צריכין אנו ליישב ההיא דכל התדיר דלאו פסיק רישיה הוא שמזלפו בטיפים דקות אי נמי על גבי האיברים דאפשר שלא יכבה את האש.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ו עמוד א

ורב שרי? והאמר רב שימי בר חזקיה משמיה דרב: האי מסוכריא דנזייתא, אסור להדוקה ביומא טבא? בהווא אפילו ר"ש מודה, דאביי ורבא דאמרי תרויהו: מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות.

תוספות מסכת כתובות דף ו עמוד א

האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה כו' - והכא אומר ר"ת דליכא למימר דאסור משום מפרק כיון שהנסחט הולך לאיבוד אף על גב דהוי פסיק רישיה וכן פירש בערוך דכל פסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי ועיקר ראייתו מפרק כל התדיר (זבחים דף צא: ושם) אליבא דר"ש מזלפין יין על גבי האישים אף על גב דפסיק רישיה הוא דודאי מכבה הוא כיון דלא ניחא ליה בהאי כיבוי שרי ועוד מייתי ראייה מלולב הגזול (סוכה דף לג: ושם) דקאמר ר"א בר"ש ממעטים ענבים ביי"ט פי' ענבי הדס ופריך והא מתקן מנא ומוקים לה במתכוון לאכילה סבר לה כאבוה ופריך והא מודה ר"ש בפסיק רישיה כו' ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי אלמא כיון דלא ניחא ליה ולא חייש בהאי תיקון שרי אף על גב דפסיק רישיה הוא ונראה לר"י דלא קשה מידי דאיכא למימר דאסור לסחוט בשאר משקה משום ליבון כמו במים ומ"מ לא חיישינן בהו שמא יסחוט כיון שהטעם והריח נשארים בבגדים ומעט היה נהנה בסחיטתו ומצינן למימר נמי דאסור משום מפרק ואף ע"ג דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור לכתחילה לר"ש כמו במלאכה שאינה צריכה לגופה וראיות הערוך אינן ראיות דההיא דמתיר ר"ש לזלף יין על גבי האישים איכא למימר דמצוה שאני וכן ההיא דאית ליה הושענא אחריתי איכא למימר דשרי משום מצוה א"נ הכי פי' והא פסיק רישיה הוא דאית ליה הושענא אחריתי והואיל וכן שרי לר"ש דשמא לא יצטרך לה ונמצא שלא תיקן כלי והלכך לאו פסיק רישיה הוא אבל לר"י אסור דשמא יצטרך לה ואגלאי מילתא דכלי עבד ועל פי' הערוך קשה דתנן בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז.) המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור ודוקא משום צערא פטור ומותר אבל אי לאו משום צערא היה אסור אף על גב דלא ניחא ליה בפה כלל דאי ניחא ליה מן הפה כי לא מתכוין נמי חייב וכן מחט של יד ליטול בה את הקוץ דשרי משום צערא אבל אי לאו הכי אסור אף על גב דלא ניחא ליה אלא כלי כלל אבל קצת קשה אי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור אמאי קאמר רב בפרק חבית (שם קמה.) כבשים שסחטן לגופן פטור ומותר הואיל וא"צ למים היוצאין והשתא אף על גב דא"צ היה להיות אסור ואור"י דמצינן למימר דדוקא כבשים שרי דהוי הנסחט מהם כמו אוכלא דאיפרת ואין שם משקה עליו כדאמרין דאפי' למימיהם פטור אבל אסור ועוד י"ל דכל דבר שאדם עושה במזיד לא שייך למימר שמא יסחוט דסברא הוא כיון דלדעת כן הוא עושה ולהכי גבי מסננין את היין לא חיישינן שמא יסחוט ואתיא שפיר האי דנדה מערמת וטובלת בבגדיה (ביצה דף יח.) וכן בפ"ח דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו עובר עד צוארו במים ולא גזרינן שמא יסחוט לפי שלדעת כן הוא עושה ועוד איכא למימר התם דמצוה שאני ובערוך פירש לשון אחר מסוכרייא דנזייתא סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה דשמא תבטל הסתימה אצל הגיגית ויעשה כלי בשבת ואין נראה לר"י דהיכי דמי דאם בדעתו לבטל שם בשעת הנחה מאי פסיק רישיה שייך כאן מיד הוא עושה כלי דמתכוין לעשותו ואם אין בדעתו לבטלה שם א"כ לא הוי פסיק רישיה שיעשנה כלי וי"ל בדוחק שהוא מתכוין לבטלה ואינו מתכוין לעשות כלי ושייך ביה פסיק רישיה הואיל ואינו מתכוין לגמרי לעשות כלי.

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף ה עמוד ב

תלמידי רבנו יונה

וכתבו תלמידי ה"ר יונה ז"ל הא דאסיקנא מותר לבעול בתחילה בשבת אומרים רבני צרפת ז"ל שלא התירו אלא למי שהוא בקי בהטייה בלבד אבל מי שאינו בקי אסור והכי משמע בסוגית הגמרא דר"ש שהתיר לבעול בתחילה בשבת מטעם דבר שאין מתכוון מותר לא התיר אלא למי שהוא בקי בהטייה אבל מי שאינו בקי אסור דכיון דאינו בקי אי אפשר שלא יעשה חבורה ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה כו'.

רמ"ה

והרמ"ה ז"ל כתב סתם מותר לבעול בתחילה בשבת ולא חילק בין בקי בהטייה ללא בקי וכן דעת הרי"ף ז"ל. ודעת מורי הרב נ"ר נוטה כמו השיטה הראשונה. ע"כ:

ר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף לב עמוד א

אביי אמר אסור ריחא מילתא היא. לאו משום הנאה דריחא פליגי אי מיתסרא או לא דאוקימנא התם בגמ' פלוגתייהו דאביי ורבא כתנאי דתניא הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ורבי יהודה מתיר דאביי כר"מ ורבא כרבי יהודה והכא ליכא למימר דמשום הנאה מילתא היא דהא הנאה דתרומה שריא ורשאי הוא להריח בה **ועוד דהא קי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולדידיה הנאה דלא מיכוין ליה שריא** כדמוכח בפרק כל שעה [דף כה ב] והכא ודאי בבת תיהא אינו מתכוין ליהנות מיון נסך דלאו ברשיעי עסקינן **וכ"ת פסיק רישיה הוא וקי"ל [שבת דף עה א] [דמודה] ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ליתא דלענין הנאה ודאי אף על גב דהוי פסיק רישיה שריא דהא אמרינן התם [פסחים דף כו א] מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והא התם ודאי מטי ליה הנאה אלא דכיון דלא מיכוין לה לא חשבינן לה מידי אלא ע"כ פלוגתייהו דאביי ורבא בהנאה דאכילה תליא דאביי סבר ריחא מילתא כלומר דכשמניח פיו עליה ושואף הריח הרי הוא כאילו שתה ממנו דריחא מילתא היא וכאכילה חשיבא הילכך אף על גב דלא מיכוין כלל אסור דקי"ל [סנהדרין דף סב ב] המתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה ורבא סבר ריחא לאו מילתא היא כלומר דלא חשיבא ליה אכילה הילכך כיון דלא מיכוין שרי:**

שו"ת הריב"ש סימן שצד**תחלה: אם מותר לסרוק במסרק בשבת?**

דבר ברור הוא, שאסור: דתנן במסכת נזיר (מ"ב), ומייתנין לה במסכת שבת, פרק במה טומנין (נ'.), לענין שבת: נזיר חופף ומפספס, אבל לא סורק. ומקשינן התם בגמרא, במסכת נזיר: חופף ומפספס; אתאן לר' שמעון. אבל: סורק; אתאן לרבנן? ומשני: אמר רבא: כל הסורק, להשיר נימין המדולדלין הוא סורק. ונראה מפשט סוגיא זו: שאין הסריקה פסיק רישיה, אבל אסור: מטעם שהוא מתכוין להשיר נימין המדולדלין. ואם כן, הדבר ברור שאסור לסרוק בשבת, אם הוא מתכוין להשיר. ואם באת להתיר, ולהוסיף בנוסחא: כל נזיר הסורק וכו'; מפני חשקך להקל ולהתיר; אין שומעין לך לשבש הספרים, ולהוסיף על הנוסחאות. וכל המוסיף, גורע. והטעם שנתת בדבר: דנזיר, לפי שאינו יכול לגלח כל ימי נזרו, ושערו מכביד עליו, כונתו: לתלוש, ולהסיר שער בשעת סריקה להקל שער; אבל אינש דעלמא, דיכול להקל שערו בתער ובמספרים, לא. הטעם הזה, לפגם הוא! ואדרבה! אם באנו לחלק, איפכא מסתברא: שהנזיר שעתיד לגלח בסוף נזירותו, מה לו לסלסל בשער, ולהקפיד בנימין המדולדלין. ונזירות המשובחת היא: להרחיק סלסול השער, כההיא דשמעון הצדיק דבפ"ק דנדרים (ט'). אבל אדם אחר, רגיל הוא להקפיד בהן, ולהשירן. שהרי אסור (בשבת קמ"ט) לראות במראה של מתכת בשבת, גזרה שמא ישיר בה נימין המדולדלין. ועוד, דנזיר הואיל ואסור לו להשירן, מסתמא אינו מכוין להשירן: דלא ניחא ליה באסורא. כדאמרינן בפרק שלוח הקן (קמ"א), ובפרק השואל בבבא מציעא (ק"ב): והשתא דאמר רב: אסור לזכות בבצים, כל זמן שהאם רובצת עליהם, שנאמר: שלח תשלח את האם; והדר: את הבנים תקח לך; אפילו תימא: אף על פי דנפל לחצרו; כל היכא דאיהו לא מצי זכי, חצרו נמי לא זכיא ליה. כלומר: שכיון שאסור לזכות בהן, אין חצירו זוכה לו בהן, שלא מדעתו. דמסתמא לא ניחא ליה באסורא, ואם אדם אחד אינו מכוין להשיר, תמה על עצמך! בהתר אינו מכוין להשיר, ונזיר באסור, מכוין להשיר! אלא ודאי, לא שנא! וכשאמרו: כל הסורק; לא על נזיר לבד אמרו, אלא הוא לקיחת הוראה משאר אנשים, על הנזיר. כלומר: כל אדם הסורק, להשיר נימין הוא סורק. א"כ, אף בנזיר אסור, מטעם זה. וה"ה לשבת: דכי הדדי נינהו. ואדרבה: לאוי דשבת חמירי, ואסור לראות בו במראה של מתכת, ואפי' קבועה: גזרה משום השרת נימין. ולא מצינו שגזרו כן בנזיר. ועוד, דבנזיר: כל שישאר בהן כדי לכוף ראש לעקרן, לא הוי כעין תער, ולא עבר בלאו: דתער לא יעבור על ראשו; אלא בעשה: דגדל פרע. אבל בשבת, בכל ענין הוי מלאכה גמורה, משום גוזז: ואיכא סקילה וכתר. אבל רש"י ז"ל כתב בפרק במה טומנין, טעם אסור הסריקה בנזיר: משום דהוה פסיק רישיה. והוא מן התמה: איך נעלמה הלכה מפורשת במקומ', מעיני מאור הגולה? דבנזיר, משמע: טעמא משום דהוי מתכוין, כמ"ש למעלה. ואפשר לומר: שנראה לו לרב ז"ל: שאם היה אסור הסריקה מפני שהוא מתכוין, לא היה לו לתנא: להכניס אסור הסריקה, בין החפיפה בנזיר ובחול, והפספוס; ובין החפיפה באדמה, שאסר רבי ישמעאל, מפני שמשרת /מלשון נושר/ השער. והיה לו לתנא לשנות משנה בפני עצמה: נזיר אסור לסרוק על כן הבין הרב ז"ל: שהכל הוא משום פסיק רישיה: היתר החפיפה והפספוס, דלא הוי פסיק רישיה; ואסור הסריקה, משום פסיק רישיה. והוסיף ר' ישמעאל: אסור האדמה, משום פסיק רישיה. ומה שאמרו בגמרא: כל הסורק, להשיר נימין המדולדלין הוא סורק. יש לישבו לדבריו: לפי שהמקשה היה סבור: שיש סריקה, דלא הוי פסיק רישיה: אם יסרוק אדם ראשו, וקווצותיו סדורות לו: תלתלים; ואין בראשו נימין מדולדלין; אז אפשר שלא ישיר שער כלל. ולזה השיב רבא: דפסיק רישיה הוא: שאין אדם סורק, אלא כשיש נימין מדולדלין בראשו, כדי להשירן: שאין הסריקה דבר אחר רק להפסיק הנימין המדולדלין, והנקשרין זו בזו. ולא בשופטני; עסקינן: שיסרקו לבטלה, ואין נימין מדולדלין ונקשרים בראשם. ואפשר שבכלל דברי רבא: שגם כן מכוין להסיר; כיון שאין אדם סורק א"כ יש נימין מדולדלין, וא"א להפרידן מפני קשורן, רק בהשרה. א"כ, על כרחך: מכוין הוא להשירן; שהרי אין הסריקה רק להפריד השערות בהשרה, שזהו שיחנתו קצתם מן הקשירה ולמטה, או שיתלשו מעקרן + עי' בקרן אורה בנזיר שם /מ"ב/ בד"ב נזיר מ"ש בזה; ונעלם ממנו דברי הריב"ש אלה. + וכבר ידמה: שיקשה לרש"י, מה שפירש הוא עצמו בשם רבותיו בפ' המצניע, (צ"ד): פוקסת: מתקנת שיערה במסרק. ואמרו שם בגמ': שאסורו משום: בונה; ולא אמרו: משום גוזז; אם הוא פסיק רישיה! אלא שאין כונתם בזה: בסריקה; שהרי לא אמרו: סורקת במסרק. ועוד, דסריקה לא דמיא לבונה כלל, אלא הוא תקון אחר, נעשה במסרק, דומה: לגודלת; שאמרו שם: שאסורו משום: בונה. ואפשר, שהוא התקון שעושין הנערות, שאחר שראשן סרוק יפה, ואין בו חשש השרת נימין, רוחצין המסרק בשמן טרוף במים, ומעבירין המסרק על ראשן: להדביק השערות זו בזו, ולהשכיבן על הראש. וזה דומה לבנין. אבל הסריקה, היא משום גוזז; והוא פסיק רישיה, ואסורה בשבת; כדקיי"ל: דמודה ר"ש = רבי שמעון = בפסיק רישיה.

ומה שרצית להכחיש מסברתך: היות הסריקה פסיק רישיה; ונתת טעם לדבריך: דהואיל וחזינן: דאין הסורק תולש כל שער ראשו, עד שלא ישאר בו אפילו אחד, הנה הוברר דלאו פסיק רישיה הוא, שהרי כל שער ושער הוא בגדר האפשר. וכיון שכן, אפשר שלא יתלוש אפילו אחד מהם. זה מבואר הבטול! שאם כן, במסוכריא דנזייתא, תאמר: שאינו פסיק רישיה; כיון שאין כל היין נסחט ממנו, עד שישאר יבש כחרש. ובכתובות (ו') אמרו: שהוא אסור לכ"ע, משום דהוי פסיק רישיה. אלא שכל שיהיה נסחט ממנו בודאי, בשעור הראוי להתחייב עליו, אסור ונקרא: פסיק רישיה. כי מה שאינו נסחט הכל, הוא מפני שאינו מוכן להסחט כמו המשקה היוצא הראשון. אף בסריקה, הוא פסיק רישיה להשיר שתי נימין מדולדלין; שהרי אין אדם סורק לבטלה, אלא כשקצת שערותיו מדולדלין, קשורין זה בזה. וכשהותרו הנקשרים על ידי השרה, נחו שקטו האחרים. ועוד ראייה לסתור דבריך: מכבוד הבית, שאסרו קצת הפוסקים. דס"ל: דכי אמרי' בפ' המצניע (צ"ה): והאי דנא דס"ל כר' שמעון, שרי לכתחלה: ארבוץ בלחוד קאי; אבל: כבוד; הוי פסיק רישיה, משום שווי גומות. ואף על פי שהרב אלפסי ז"ל, התיר בתשובה: אף הכבוד; כתב הראב"ד ז"ל: שלא התיר, אלא בבית שנתכבד מערב שבת, אלא שרוצה לכבדו בשבת: משום פרורין. ואז, לא הוי פסיק רישיה: אם מפני שאין שם עפר כדי להשוותה, או מפני שלא יניע מעט עפר שבו לגומא. אבל אם לא נתכבד ערב שבת, כיון דלא אפשר לבית בלא גומות, לא סגי: דלא משוי גומות. ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. **ובודאי, שהמכבד הבית אינו משהו כל גומותיו, עד שלא תשאר אחת. אעפ"כ, הוי פסיק רישיה: כיון שאי אפשר בלי השואת אחת מהנה.** ועוד ראייה לסתור דבריך, דגרסינן בפרק במה מדליקין (כ"ט:), על פלוגתא דר"ש = דרבי שמעון = ורבי יהודה: אמר עולא: מחלוקת בקטנים; אבל בגדולים: דברי הכל: אסור. פירוש דהוי פסיק רישיה. ובודאי, אין הגדולים עושין חריץ בכל הבית, וגם במקום שעושין: אין יורד ונוקב עד תהום. ואעפ"כ, נקרא: פסיק רישיה; כיון שאי אפשר בלתי חריץ כשעור, ראוי להתחייב עליו. אלא שלפעמים יקרה פגישתו בקרקע קשה, בלתי מוכן להתפעל בגרירת הספסל, אף בהיותו גדול. ואעפ"י שיש גורסים שם, בהיה דעולא, וכן הוא ברוב הספרים: אבל בגדולים, דברי הכל: מותר. דרבי יהודה מודה בה דשרי, כיון דלא אפשר אלא בגרירה. הנה הקשו על גרסא זו: דאשכחן לרבי יהודה דאסר, אף על גב דלא אפשר. דתנן בכורות פרק כל פסולי המוקדשין (ל"ג:): בכור שאחזו דם: אפילו מת, אין מקיזין לו דם; דברי רבי יהודה. וכן נמי במסכת ביצה (כ"ג:): תנן: רבי יהודה אומר: כל הכלים: אין נגררין בשבת, חוץ מן העגלה: מפני שכובשת. ומדקתני: כל הכלים; משמע: בין גדולים, בין קטנים. ועוד, דסתם עגלה: גדולה; וטעמא: מפני שכובשת; הא בעושין חריץ: אסור לרבי יהודה. והני מתניתין הוו תיובתיה דעולא, לפי גרסא זו. אלא הגרסא הנכונה: היא דברי הכל: אסור; והיא גירסת ריב"א / כנראה = רבי יצחק ברבי אשר = הלוי, מראשוני בעלי התוספות / ז"ל: דבגדולים, הוי פסיק רישיה. והא דמוקמינן במסכת ביצה (שם / כ"ג: /), מתני' דקתני גבי: עגלה של קטן; ואינה נגררת, אלא על גבי כלים: דלא כר"ש = כרבי שמעון; ולא אמרי': דפסיק רישיה הוא; לא קשיא לגרסא זו. דעגלה של קטן, כלי קטן הוא. ועוד, דעגלה, אפילו בגדולה: כיון דאפשר שכובשת, לאו פסיק רישיה הוא. ואף לפי הגרסא הראשונה, אינה קשה לדברינו: דאף בגדולים אפשר דלא הוי פסיק רישיה, דלפעמים כובשים, ואינן עושין חריץ. ועוד ראייה לסתור דבריך, מדאמר רבא, בפ' המוציא יין (פ"א): אמר רבא: אסור למשמש בצרור בשבת, כדרך שממשמש בחול. ופרש"י ז"ל, למשמש בצרור: באותו מקום, כדאמרינן התם: הנצרך לנקביו, ואינו יכול ליפנות: רב המנונא אמר: ימשמש בצרור באותו מקום. ואסור משום השרת נימין. וע"כ אית לן למימר: דהוי פסיק רישיה; דאי לא, אמאי אסור? הא רבא, כר"ש ס"ל. ואם דבר זה הוא פסיק רישיה, הנה דבריך בטל. אלא שאתה תאמר: דרש"י אזיל לטעמיה בסריקה; ותפרש למשמש בצרור, כפר"ח ז"ל + עי' בתוס' שם / מסכת שבת פ"א / בד"ה אסור, ושם / מסכת שבת / (נ':) ד"ה אבל. +

והטעם האחר שכתבת: דכיון שאפשר שיקרה שאדם א', יסרוק פעם א' ביובל, ולא ישיר: א"כ לא הוי פסיק רישיה. ולזה אמר שמואל (כתובות ו'): פרצה דחוקה, מותר ליכנס בה בשבת, ואעפ"י שמשיר בה צרורו'. ומדקאמר: אעפ"י שמשיר; ולא קאמר: אעפ"י שאפשר שמשיר; משמע דודאי משיר: כגון בסלע הבא בידים. ואעפ"כ, לא הוי פסיק רישיה; כיון שאם היה כותל גויל, לא הוי פסיק רישיה. וכן, **לבעול בתחלה בשבת, שמותר לשאינו בקי, אף על גב דלדידיה הוי פסיק רישיה; כיון דאפשר בהטיה לבקי. והארכת בדברים האלה. בושנו מדבריך! חכם שכמותך: איך יעסוק בדברים הללו! והדבר ברור: שאם לעושה המלאכה הוא פסיק רישיה, שאסור לו; אעפ"י שלאדם אחר לא היה פסיק רישיה!** וזהו שהקשו בפ"ק דכתובות (שם / ו':): יאמרו בקי מותר, שאינו בקי אסור? דקס"ד: דלשאינו בקי, פסיק רישיה הוא, ולא תזדמן לו הטיה, לעולם. אבל הבקי, מותר: כיון דלדידיה לא הוי פסיק רישיה. ושני: רוב בקיין הן. ולדבריך: למה היו צריכין: לרוב בקיין הן? אלא שיתרץ: כיון דלבקי לא הוי פסיק רישיה, אף לשאינו בקי, מותר; אף על גב דלדידיה, הוי פסיק רישיה. ואף אם לא ימצא בקי, כי אם אחד מעיר. **אלא ודאי, הוצרכו: לרוב בקיין; לומר דכיון דהטיה מצויה, עד שהרוב בקיין בה; אף למי שאינו בקי, אפשר שתזדמן, אף ע"פ שאינו מכין לה. ואף לדידיה לא הוי פסיק רישיה.** אלא שאעפ"כ, הוא פטור מלקרות ק"ש, דטרוד הוא: כיון שאינו בקי, ומוחזק בעצמו: להטות; כמו שפר"ת ז"ל. וכ"ש, לפרש"י: דרוב בקיין הן; ומשום הנהו קאמר סתמא: מותר לבעול; כיון דרובא נינהו. ומיהו שאינו בקי, אסור; דלדידיה הוי פסיק רישיה. ועוד ראייה, דבפרק שמנה שרצים (ק"י) גבי כוס עקרין: אמר רבי יוחנן: לירקונה תרי בשכרא, ומעקר. ואקשינן: ומי שרי? והא תניא: מנין לסרוס וכו'. ומסקינן: דאסיר; ואף על גב דלא מכין לסרוס, אלא לרפואה. ובודאי הך מסקנא, לא אתיא דלא כהלכתא! ועל כרחך, אית לן למימר: דפסיק רישיה הוא. ואם כדבריך: דכל שאפשר שימצא אדם אחד, על צד הזרות, שיצא מאותו כלל: לא הוי פסיק רישיה; הכא הא אפשר: שימצא אדם חזק התולדה, שלא יסרוסו, הסם ההוא. כדאמרינן בפרק המפלת (ל'): איכא גופא דלא מקבל סמא דנפצא. ובכל אחד ואחד, נאמר: זה, אפשר שיהיה מהם. **אלא שהדבר ברור: שאין הולכין במצות התורה, אלא אחר הדברים המורגלים, ולא אחר מה שיקרה על צד הזרות. וכן נקרא הדבר: פסיק רישיה; אעפ"י שאם היה הדבר, הנעשה בזה המלאכה, בתכונה אחרת, לא היה פסיק רישיה. ולזה אסרו קצת מפרשים ז"ל, כבוד הבית, א"כ הוא רצוף ברצפת אבנים.** ונראה: דילפי לה, מדאמרינן בהמצניע (צ"ה): רבינא + לפנינו הגירסא: אמימר + שרי זילחא, במחוזא. וס"ל שלא מפני: הרבוץ; הוצרך רבינא: למחוזא. דבודאי, רבינא כר"ש ס"ל. ולר"ש: שרי: רבוץ; לכתחלה. אלא מפני הכבוד הוא; לפי שדרך המרבץ לכבד, קודם רבוץ. והכבוד אסור, אפילו לר"ש: דפסיק רישיה הוא. אבל במחוזא, שהיו הבתים רצופים ברצפת אבנים,

אין לחוש. ולא התירו הבלתי רצופים, מפני הרצופים, כמו שאתה אומר. ואדרבה! היה ראוי לגזור, ולאסור הרצופים: מפני הבלתי רצופים. וכן נראה: שהרי לא התיר רבינא, אלא במחוזא: שכולה, או רובה רצופה; ולא שייך למגזר: רובה אטו מעוטה. ולא עיר אחת, אטו עיר אחרת, כדאמרין בפרק כל הבשר (ק"ד): גבי: חלת חוצה לארץ. אבל בעיר אחת, ראוי לאסור הרצוף, מפני הבלתי רצוף. כדאמרין בפרק במה מדליקין (כ"ט): גזרה עיליתא דשישא, אטו עיליתא דעלמא. וכן כתב הרא"ש ז"ל. וכל שכן, בענין הסריקה! שאף אם יקרה פעם אחת ביובל, שאדם בקי לסרוק בנחת, לא ישיר שער; או שיהיה ראשו סרוק כבר, ואין בראשו נימין מדולדלין, וקשורין: שראוי לאסור זה, מפני זה. וכל דכן הוא: אם בביתא דשישא, שא"א חריץ כלל, גזרין אטו: עיליתא דעלמא; דאסיר לרבי יהודה, כיון דהנהו הוו רובא; כ"ש שראוי לאסור הסריק, שאפשר בהשרה, אף על גב דלא הוי פסיק רישיה; אטו הסריק' דהוי פסיק רישיה. וכ"ש, דההיא לא הויא, אלא: מעוטא דמעוטא. וכן רבנן גזרי בפ"ב דביצה (כ"ג): קרצוף, דלא עביד חבורה; אטו: קרוד, דעביד חבורה. והוה קיי"ל: כותייהו; אי לאו משום דקיי"ל: כרבי שמעון. ואפי': קרוד; שרי: דדבר שאינו מתכוין הוא. ויש תמה בדברי הרמב"ם ז"ל, שכתב: ואסור לכבד את הקרקע: שמא ישוה גומות; אלא א"כ היה רצוף אבנים. נראה מלשונו: שלא אסר הכבוד, משום פסיק רישיה. שאם כן: לא היה לו לומר: שמא. ואם כן, הוא תימה: למה אסרו? דהא קיימא לן: כרבי שמעון; והוא עצמו כתב בזילוף: שהוא מותר; ואינו חושש: שמא ישוה גומות. שהרי אינו מתכוין לכך. ובודאי ג"כ, אפשר: ברבוץ; שישוה גומות. שאל"כ, לא היה צריך לומר: שהרי אינו מתכוין לכך. ואם רצה לומר: שהכבוד, לאו פסיק רישיה הוא; אלא שחששו: שמא ישוה גומות, בידיים בכונה. וילמד דבר מענינו, ממה שכתב/הרמב"ם/ ז"ל בפרק ההוא, בסמוך לזה: אבל ברבוץ, אין לחוש: שהרי אינו מתכוין. א"כ נראה מדבריו: שבכבוד הוא מתכוין לכך. וא"כ, למה אנו צריכים שישוה בידינו, כיון שהוא מתכוין, ואפשר השואת גומות בכבוד? א"כ, לכ"ע אסור. ועוד, שלא נאמר גזרה זו, אלא באוצר. כדאמר' בפ' מפנין (קכ"ז): ובלבד שלא יגמור את האוצר, דלמא אתי לאשווי גומות; שכן דרך מכבד אוצר, לפנותן מפני האורחים. ועוד דאם כן, טעמא דרבנן: דכבוד משום שבות הוא; מטעם זה: שמא יבא להשוות בידיים. והוא הדין והוא הטעם: ברבוץ. וא"כ, מהו זה שאמרו בשלהי ההיא סוגיא /שבת/ (צ"ה): והאידינא דקיי"ל כר"ש, שרי לכתחלה? ומה ענין גזרה זו לדר"ש? ונראה: שהיתה כונת הרב, לומר: שהמכבד, מתכוין ליפוט קרקע הבית, ולתקנה. ואעפ"י שהכבוד לאו פסיק רישיה; מ"מ הכונה שיש לו ביפוי הבית, ובתקונו: חשיבא כונה לענין השואת גומות. אבל: ברבוץ; אינו מתכוין ליפוי קרקע, כי אם ללחלח האויר, או שלא יעלה האבק. ולזה, אף אם אפשר שישוה גומות, מותר: שהרי אינו מתכוין לכך. ואשר אמרו: והאידינא, דקיימא לן כרבי שמעון, שרי לכתחלה: ארבוץ בלחוד קאי. אבל הכבוד, אסור; דהרי הוא כמתכוין. אלא שמפני שאינו מתכוין גמור, אינו כי אם שבות. זה נראה שהיתה כונת הרב ז"ל בזה. אבל כל שאר הפוסקים, שאסרו הכבוד, לא אסרוהו אלא משום פסיק רישיה. ומה שדקדק*ת מלשון: אעפ"י שמשיר בה צורות; דמשמע: ודאי משיר; חי נפשי, לא דקדקת יפה! שהרי בקרוד אמרו: משום דקא עביד חבורה. והכונה: שלפעמים עביד חבורה. דהא חשיב ליה רבי שמעון: דבר שאין מתכוין. ואף לפי דקדוקך, רצה לומר: אעפ"י שמשיר בה צורות, אינו עושה אסור, כיון שאפשר שלא ישיר. וכן אמרו, בפרק כל פסולי המוקדשים (ל"ג): רבי שמעון אומר: יקזי, אעפ"י שעושה בו מום. וטעמיה: משום דהוה ליה דבר שאין מתכוין; כדאיתא התם בגמרא. וע"כ, יש לך לפרש: אעפ"י שאפשר שעושה בו מום. וכ"ש במה שאמרו: ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ; שאין הוראת זה הלשון: שעושה בודאי חריץ.

ומה שהבאת ראיה: ממה שלא אסרו: קרוד הבהמה מפני השרת השער; כמה פירש לך יפה, הרב רבי חסדאי נ"ר, טעם הדבר: שאין הקרוד והקרצוף, בסריקת ראש האדם: לפי ששערות הבהמה, קצרים ואינן מתערבבין ומתקשרין, זה בזה. ולזה, אין נעקרין אלא אותן שנעקרו כבר; שגם בהעברת היד על גבה, יפלו כמה שערות נעקרין. ואין הקרוד: רק ליפוטת, ולהעביר ממנה אבק ועפר, ואין ה"נ =הכי נמי=, שבשערות צוארה, או בזנבה: שהם ארוכים. שאסור לסרוק, דהוי פסיק רישיה. ועוד היה אפשר לומר: ששערות הבהמה, גסים וחזקים; ואינם נעקרים בקל, כמו שערות האדם. וראה בעיניך: כמה אתה עביד דגזים: שלא היה די לך, במה שכתבת: דלא הוי פסיק רישיה; עד שכתבת: דתלישת שער בסריקה, לא שכיח ושריא אפילו לרבי יהודה: דאסר דבר שאין מתכוין; דמשום הכי, לא הזכירו בפרק שני דביצה: גבי קרוד, לרבי יהודה; אלא: דעביד חבורה. ולא אמרו: מפני שהוא תולש שער מעקרו. והנה לדבריך: הסריקה לרבי יהודה, מותרת בשבת; והחפיפה והפספוס, על כרחך: אסורין; כדאיתא, בפרק במה טומנין. ראה איך אתה מהפך הדברים!

עוד אמרת: שאף אם תהיה הסריקה, פסיק רישיה: מותרת; כפי סברת בעל הערוך ז"ל. דלא מודה ר"ש: בפסיק רישיה; אלא היכא דניחא ליה, ונהנה בדבר; אבל היכא דאזיל לאבוד, לא. וכתבת: שהאחרונים ז"ל הכריעו בראיות ברורות, כדבריו. ומן הראיות ההם, הבאת שתיים: ההיא דפרק לולב הגזול (ל"ג), גבי: היו ענביו מרובין מעליו; דמקשי. והא מודה רבי שמעון וכו'? ומשני: כגון: דאית ליה הושענא אחריתי. וההיא: דעשית של ברזל, דבפ' אמר להם הממונה (ל"ד). וכתבת: שע"פ סברא זו, נהגו לתחוב ולהדק בשבת, סתימת נעורת: בברזא שבצד הקנקן; אף על פי שאי אפשר בלא סחיטה, אלא שנזהרין שלא לתת כלי תחת הברזא, לקבל היין הנסחט, אלא שילך לאבוד. ע"כ. לו יהי כדברי בעל הערוך ז"ל, הנה בכאן: אסור: דנהנה בהשרת השער; כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות המדולדלים והנקשרים, שהם נמנעי הפרדה, בזולת השרה. א"כ, נהנה הוא בהשרה; ואין הסריקה דבר אחר, רק השרת השער, כמו שכתבתי למעלה, בפ"י*רוש ההיא דנזיר: דכל הסורק וכו'. ולא דמי: להדוק הברזא: שאין ההדוק תלוי בסחיטה, אלא שהסחיטה נעשית מאליה, מפני ההדוק. ואף על פי שנהנה בהדוק: כיון שאינה נהנה בסחיטה, והוא אינו מתכוין לה, שרי; ואף על גב דהוי פסיק רישיה. וכן נמי, ההיא דפציעת חלזון (שבת ע"ה): שאין הוצאת הדם תלויה בנטילת נשמה; כיון שאינו נהנה בה, שרי; לפי סברת הרב ז"ל, ופירושו; אף על פי שנהנה בהוצאת הדם. אבל /כנראה צריך להוסיף: אם/ הוצאת הדם היתה תלויה בנטילת הנשמה, הנה היה חייב, גם מפני נטילת נשמה, אף על פי שלא היה מתכוין בה; שהרי נהנה הוא בה, כיון שנהנה בהוצאת הדם, וא"א להוצאת הדם זולתה. וכן הוא הענין, בסריקה: שהרי נהנה הוא בהשרה. ואף על פי שהשערות הנושרות, אזלי לאבוד: מה בכך, כיון שהוא נהנה במלאכה ההיא! שהרי הנוטל צפרניו בכלי, אף על פי שאינו צריך

לצפרניו, אלא אזלי לאבוד, חייב אפי' לר"ש: דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה; שהרי הנטילה היא המלאכה, וכן בשער. ואף על פי: שבהפשטה, נראה בפרק כל כתבי הקדש (ק"ז): דכל שהעור אזיל לאבוד, לא מחייב בפסיק רישיה: כגון דשקיל ליה בברזי; התם היינו טעמא: משום דאין דרך הפשטה בכך, ואפילו במכוין לא מחייב, כמו שפרש"י ז"ל (בד"ה דשקיל). אבל בנטילת שער, וצפרנים, דרך נטילה בכך. ונראה לומר ג"כ: דהפשטה, לא הואי במשכן, רק לצורך העור. וא"כ, עקר מלאכת הפשטה היא, לצורך העור. וכל שהעור נפסד, פטור. אבל גזיזה היתה במשכן, שלא לצורך הצמר והשער; רק לצורך העור, כגון: בעורות תחשים. ועל כן, חייב כל שהוא לצורך גופו, אף על פי שאינו צריך לשער. ומלאכה הצריכה לגופה היא, ודמי: לחופר גומא, וצריך לגומא: חייב, אף על פי שאינו צריך לעפרה, ולכן, הסריקה אסורה מטעם: פסיק רישיה, אף לדעת בעל הערוך ז"ל. וכ"ש, שדברי בעל הערוך ז"ל: דחה אותם הרמב"ן ז"ל, והרבה מן האחרונים ז"ל. ומה שנהגו בהדוק ברזא, ולא חששו לסחיטה: לא מפני סברת בעל הערוך ז"ל, נהגו כן. אלא מפני סברת ר"ת ז"ל: דתרי מיני סחיטה נינהו: סחיטה דמשקין, וסחיטה דמים. סחיטה דמשקין, היא משום: מפרק; דהויא תולדה: דדש; כמו סחיטת ענבים. והא, כיון דלאבוד אזיל, אפילו במכוין, מותר: דלאו כלום קא עביד. דהא אמרינן בפרק תולין (קל"ט): מסננין את היין בסודרין, ולא חיישינן: דלמא אתי לידי סחיטה; כדחיישינן בכמה דוכתי בכה"ג. והיינו משום: דאזיל לאבוד. וכן בפרק חבית (קמ"ה): הסוחט כבשים: אם לגופן מותר; אם למימיהן, חייב. וסחיטה דמים: היא כעין כבוס, ואסירא משום: מלבן: בין אזיל לאבוד, בין לא אזיל לאבוד; כל שהבגד מתלבן בו. ובשאר משקין, כגון: יין ושמן; ליכא משום מלבן. אדרבה! לכלוכי מלכלכי. וכן הסכימו הרשב"א, והרבה מן האחרונים לדעת ר"ת בזה. וכבר קלסה הרמב"ן ז"ל לסברא זו, בחדושי במסכת כתובות; ודחה דברי בעל הערוך ז"ל, וסתר כל ראיותיו. כי ההיא דבפ' לולב הגזול: דאית ליה הושענא אחריתי, דבר פשוט הוא: שאינה ראייה של כלום. שהרי מעוט ענבי ההדס, אינו תקון בגוף ההדס: והאסור הוא מפני התקון שיש בו לצורך המצוה. וכל שאינו צריך לו למצותו, כגון: דאית ליה אחריתי, אין כאן תקון כלל. שהרי אין ההדס עומד ומיוחד, כי אם להריח בו, או לענין אחר. וא"כ, לא עשה שום מלאכה. והרי הממעט ענבי ההדס בחג, בשיש לו הושענא אחריתי, כמעט אותו בפסח: שלא שמענו בו שום אסור. ואף על פי שאפשר שיצטרך לו, והוי אז מתקן: כיון דאית ליה אחריתי, לא הוי פסיק רישיה, בתקון. אבל לרבי יהודה אסור: שאם יצטרך לו, הרי תקן כלי; ואף על פי שלא כיון לתקון, דהא אית ליה אחריתי, אסור. וההיא: דעששית של ברזל; ג"כ כתב הרמב"ן ז"ל, שאינה ראייה של כלום. דההיא, אביי אמרה מקמי דגמר מרבא: דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה. ומשו"ה, אקשי' עליה, מההיא: דמילה בצרעת; דאיתמר מקמיה הכי, כדמפורש בפרק רבי אליעזר דמילה (קל"ג). ובתר הכי, מסקינן: דהואיל: וצרוף; מדרבנן הוא, והוא אינו עושה לשם כך, מותר; שאין לגזור כאן משום: מתקן; שהרי אינו נראה כמתקן. עכ"ל. ועוד יש לומר: דההיא ברייתא: דעששית; רבי יהודה קתני לה ולדידיה, ליכא הפרישא בין פסיק רישיה, ללא פסיק רישיה: דבכולהו, דבר שאין מתכוין אסור אלא דס"ל לאביי: דלר' יהודה, כל דבר שאין מתכוין: מותר דאורייתא, ואסור דרבנן. ובמקד"ש, שרי: דאין שבות במקדש. ולהכי מוקי לה, לההיא: דעששית, בשאין מתכוין. ומש"ה, מקשינן ליה, מההיא דמילה בצרעת, דאמר אביי: לא נצרכה, אלא לרבי יהודה. אלמא: דבר שאין מתכוין, לר' יהודה אסור דאורייתא. דלהכי, אצטרף קרא: דבשר; ושניה: דה"מ = דהני מילי, בכל התורה כלה וכו': דבשאר אסורין הוא, דאית ליה לר"י: דבר שאין מתכוין, אסור דאורייתא. אבל הכא: צרוף; דרבנן הוא, כיון שאינו מכוין: דבשבת: מלאכת מחשבת, אסרה תורה, ואין שבות במקדש. ויש גרסאות שם מוכיחות הפי' הזה. ומכל מקום, אף לדברי בעל הערוך ז"ל, קשה: מה ראייה היא לדבריו? שהרי התם, אם הוא פסיק רישיה: בצרוף; הנה נהנה הוא בו, אף על פי שאין מכוין. והתם לא אזיל לאבוד, אלא א"כ יאמר: שהעששיות היו משל מקדש, ואין המצרף עצמו נהנה מהן. כההיא דפ' הבונה (ק"ג): דעביד בארעא, דלאו דיליה; כפי פירושו. ואם כן, נוכל ג"כ לומר: דאף אם הוא פסיק רישיה, שרי לר' שמעון: דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, כיון שאין המצרף מכוין לצרוף, ולא צריך לו. ואף על גב דבעלמא, פטור אבל אסור; הכא אין שבות במקדש. גם הראייה, שהביא בעל הערוך ז"ל, מההיא דפ' הבונה (ק"ג): כגון דעביד בארעא, דלאו דיליה. אפילו לדבריו, אין משם ראייה: להתיר לכתחלה; דהא לענין חיוב חטאת איירי התם: אם חייב בכל שהוא, או בגרוגרת, וכמלא פי הגדי. ומ"מ, אפי' לפטור: אין משום ראייה כלל; דמשום מלאכה שאינה צריכה לגופה, פטור: כדעביד בארעא דלאו דיליה; ורבי שמעון היא. וכ"כ הרמב"ן ז"ל. וכן, ההיא דפציעת חלזון דפרק כלל גדול (ע"ה), פרשוה: משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, לר' שמעון. ואף על פי דבההיא, רבי יהודה נמי איירי בה: דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה; הכא, כיון דמקלקל הוא, פטור. דהכי אמרי' בההוא פ' /מסכת שבת/ (ע"ג): בחופר גומא, ואין צריך אלא לעפרה: פטור עליה. ואפילו לר' יהודה, דאמר: חייב עליה; ה"מ: מתקן; אבל האי, מקלקל הוא. וכל ההיא סוגיא, לענין חיוב חטאת היא. ועוד כתב הרמב"ן ז"ל, דהתם הכי קאמרינן: דכיון דכמה דאית ביה נשמה טפי, ניחא ליה: הוא פוצעו בדרך שפשר שלא ימות. ואם מת, לא נעשית מחשבתו. והיינו דקרי ליה: מתעסק; ולא: פסיק רישיה הוא. וההיא דפ' רבי אליעזר דמילה (קל"ג): אי דאיכא אחר, ליעביד אחר: נמי לאו ראייה היא. דלאביי בלחוד, פריך. ובודאי, הכי הוא. דאיך יקשה לרבא, דאמר: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות: דאיכא אחר, ליעביד אחר? כלומר: וכיון שאינו נהנה, לאו פסיק רישיה הוא. וכי סברא זו של בעל הערוך ז"ל, מוכרחת היא: עד שיקשה ממנה לרבא, על הסתם? ואף על פי ששמענו אותה, בתרוץ קושיא, לפי דבריו, אינה מוכרחת: עד שיקשה ממנה. וכל מקשה צריך להוכיח, ולאמת דבריו. ועוד, שהיה לו לפרש ולומר: ואפי' לרבא נמי: אחר, לא פסיק רישיה הוא, כיון דלית ליה הנאה. אלא ודאי, לאביי בלחוד פריך. אלא שאעפ"כ, אין להוכיח מכאן: מדלא מקשי לרבא; משמע: דלדידיה, הוי פסיק רישיה; כנגד סברת בעל הערוך ז"ל. דא"ל: דהא דלא מקשי לרבא, משום דלא מצי לאקשויי ליה: מהכריחא; אלא מסברא, כמו שכתבתי. וכן ההיא, דבפ' כל כתבי (ק"ז), גבי הפשטת הפסח, כגון: דלא קבעי ליה לעור. ומקשינן: והא אביי ורבא, דאמרי תרווייהו: מודה ר"ש: בפסיק רישיה ולא ימות? דשקיל ליה בברזי. התם היינו טעמא, כדפרש"י ז"ל: דאין הפשטה בכך, ולא מלאכה היא, אלא שבות. ואדרבה! משם נ"ל ראייה ברורה: לסתור דברי בעל הערוך ז"ל, המתיר לכתחלה: פסיק רישיה, באזיל לאבוד. דהא התם, עור נפסד, שהוא עקר ההפשטה. דהא חשבינן ליה: דבר שאין מתכוין; משום דלא בעי לעור, ולא מכוין להפשטה בשביל העור, אף על פי שמכוין להפשיט, בשביל בשר. והיינו משום דלא דמי: להפשט אילים ותחשים, דמשכן. וכי שקיל ליה בברזי, אמרינן: דלא הוי מלאכה, אלא שבות. כדקתני בברייתא /מסכת שבת/ (קט"ז): אם מצילין תיק הספר עם

הספר, לא נפשיט את הפסח, מעורו? ואמרינן נמי: מי דמי? התם: טלטול; הכא מלאכה. ושקלינן וטרינן בהא, טובא. אלמא: בהפשטת הפסח, איכא אסורא דרבנן: אלא שמתירין אותה, משום צורך גבוה. ולדברי בעל הערוך ז"ל, הוא מותר גמור. וזו סתירה לדבריו. ואם נאמר: שפסיק רישיה איכא מלאכה גמורה, אף על גב דאזיל לאבוד: הכא היינו טעמא, דהוה שבות גרידא: משום דאין דרך הפשטה בכך; כמ"ש בסמוך. וכן ההיא (שם /מסכת שבת/ ק"כ): דנר שעל גבי טבלא: מנער את הטבלא, והיא נופלת. ואם כבתה, לאו פסיק רישיה הוא. דהא תרגמה הרשב"א ז"ל: בנר שעוה. גם מורינן הרב רבינו נסים זצ"ל כתב, בפ"י ההלכות שלו, וז"ל: פ"י דוקא בנר של חלב, או של שעוה. דאלו בנר של שמן, כיון שא"א שלא ישפוך מן השמן, וקיי"ל (ביצה כ"ב): דהמסתפק מן השמן שבנר, חייב משום מכבה. פסיק רישיה הוי, ואסור: דהא א"א בלא כבוי. עכ"ל. ובדאי, הכי הוא! דאי בנר של שמן, דהוי פסיק רישיה, אלא שטעם ההתר הוא: מפני שאינו נהנה, כיון שנופל. והלא עדיין נהנה הוא: שהרי תשאר הפתילה; וגם מן השמן, אפשר שישאר בנר: שלא ישפוך הכל. ואם לא כבה, היה הכל כלה. דהא על כרחיך, הכי אית לך למימר, לפי סברא זו, באידך: דנר שאחורי הדלת: דלייט עלה רב. ומפרשים בגמ', טעמא: משום דהוי פסיק רישיה. ומה שאמרת: דבנר שאחורי הדלת, דדעתיה עלויה: ניחא ליה שתכבה, כחס על השמן והפתילה. אבל בנר שעל הטבלא, הואיל ושכחה שם: ודאי נתיאש משמנה ומפתילתה, ולא חשיב להו כלל. אדרבא! איפכא מסתברא! דבמיניח לדעת, מתיאש ממנה. דאין עומד ומצפה, מתי תכבה נרו. אבל בשוכח, הוה ליה יאוש שלא מדעת. ופ"י נר שאחורי הדלת: פותח ונועל; ואם כבתה, כבתה. נראה לי, שרש"י ז"ל דפירש שפסיק רישיה הוא: שהרוח מכבה; לא ברוח הנכנס דרך הפתח קאמר; דאם כן, לא ה"ל למימר אלא: פותח אדם דלת כנגד הנר; ואם כבה, כבה; כדאמרינן: פותח אדם דלת כנגד המדורה. והוה ליה לאפלוגי בהא נמי: בין רוח מצויה, לרוח שאינה מצויה; דהכי שייך לאפלוגי: בכבוי; כמו בהבערה. אלא רש"י כיון: לרוח המתעורר בנדנדוד הדלת, ובפתיחתו. שהרי זה: כמניף במניפה בפני הנר, כדי לכבותו. וכאן ג"כ, הדלת הוא כמניפה. ואף על פי שאינו מכוי, פסיק רישיה הוא. מעתה, אין אנו צריכים, למה שכתב הרשב"א ז"ל. וגם לא שיפול הנר. ולא לפי ר"ח ז"ל, שפירש: שבפתיחת הדלת, תגע הדלת בנר הקבוע בכותל שאחורי הדלת, ויכבנו. ואתה, חוץ מכבודך, לא הבנת פי*רושו, ובלבלת הכל. וחלמת חלום עוד: שאין דלתותינו, כדלתותיהם. והארכת בזה פתרונות, כדי להתיר בדורך, הדברים שנאסרו מתלמוד. מרי חלמא לשנאך, ופשריה לערך. ועוד ראי' לסתור דבריך, מדאמרינן בפ' במה טומנין (נ'): במאי אוקימתא, להא דתניא אסור: כר' יהודה. אימא סופא: אבל פניו ידיו ורגליו, מותר. והא קא מעבר שער? משמע: דלרבי שמעון, ניחא ושרי. ואמרינן עלה: דבאהלא, אסיר: דהוה פסיק רישיה. ואם אתה אומר בסריקה: דכיון דלא ניחא ליה בנשירת שער, ושימרט ראשו, וגם שהשער אזיל לאבוד; משום הכי שרי. כ"ש שתאמר כן: בפניו ובזקנו. וא"כ, הך סוגיא הוי תיובתך!

ואחר שנתבאר סתירת דברי בעל הערוך ז"ל: המתיר לכתחלה פסיק רישיה, בדלית ליה הנאה מיניה: הנה, אם השרת השער בסריקה הוי פסיק רישיה, כדברי רש"י ז"ל, וסיעתו; אין דרך להתיר הסריקה בשבת בשום פנים! וכבר כתבתי למעלה: שאף לדברי בעל הערוך ז"ל, אסורה. ונמצא לקצת מחברים ז"ל, כתוב בפשיטות: אסור הסריקה. ובתוכם הגאון רב אחא משבחה ז"ל, שדבריו מקובלים כאלו נכתבו בתלמוד, כתב בשאלות (בפרשת אחרי מות): ואי מתרמי טבילותא בבי שמישי דשבתא, דלא אפשר למסרק: משום דאתיא לאתורי שער: חופפת ביממא, וטובלת בליליא. ע"כ. גם בספר המצות לרבינו משה מקוצי ז"ל, כתוב בהלכות נדה, וז"ל: וטוב ונכון לאשה החופפת מערב שבת, וטובלת למוצאי שבת: שתרחץ מערב שבת, כל גופה, וראשה; ולמוצאי שבת: תחמם קדרה גדולה, מלאה חמין, ולשפשף במ גופה בידיה; גם תסרוק ראשה במסרק. ואם הוא י"ט במוצאי שבת; או שחל טבילתה, ליל שני בשבתא, והרי שני ימים טובים ארעו: באחד בשבת, שאינה יכולה לרחוץ בחמין כלל, ולא לסרוק כלל ראשה: אז תרחץ בחמין בערב שבת, ותחוף ותסרוק; ותשמור עצמה בימים שבנתיים, כל יכולתה: מן הטנוף וכו'. ע"כ. וזה הלשון בעצמו, כתוב בספר התרומה. ולא נמצא לשום פוסק ומחבר: שיתיר סריקה. ומעולם לא היה נודד כנף, ופוצה פה להתירה: עד שקמת. והעדוה שהעדת: שראית בקטלוני"א, בעיר חכמים וגדולים: שהכלות והבחורות היו סורקין ראשיהם, ולא היו מוחין בידם; גם אני מקטלוני"א כמוך. ועירי, היתה עיר גדולה לחכמים וגדולים, יותר מעירך. ומעולם לא ראיתי, ולא שמעתי: מי שיהיה חוכך להתיר הסריקה, ולא מי שיפרוץ בה במעשה: גם בחור, גם בתולה, יונק עם איש שיבה! ואף טלטול המסרק, היה להם כטלטול כלי שמלאכתו לאסור! רק שהבחורות מתקנות מעט שער ראשן, בכלי העשוי משערות החזיר. והדבר ידוע, שאין בו משום השרת שער, או: דלא הוי פסיק רישיה +ב"י או"ח ס"ס"י ש"ג. שו"ע שם סעי' כ"ו. וע"ש במג"א ס"ק כ"ב כ"ג. + גם מבין ריסי עדותך נכר: שגם בעיר ההיא היתה הסריקה אסורה להם, שהרי לפי דבריך: לא ראית רק מהבחורות והכלות. אבל האנשים, לא היו סורקים. כי אם היה אחד סורק בה, היית מעיד גם על האנשים, ולא היית כובש עדות. ואם לא מיחו החכמים והגדולים שהיו בה, על הבחורות והכלות, אולי היה לפי שלא היו מקבלות מהם: ומוטב יהיו שוגגין, ואל יהיו מזדיין. כדאמרינן גבי תוספות ענוי דיום הכפורים, במסכת (יומא) [שבת קמ"ח]:

תוספות מסכת פסחים דף כו עמוד ב

עלה עליה זכר פסולה - וא"ת אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם נאמר כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מ"ש מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאין מרויח כלום בדישתה דבלאו הכי נידושה התבואה וה"ר יהודה פירש דסתם פרה בחורה היא ומסתמא אין אדם רוצה להטריחה וא"ת והא דתנן פרה מעוברת ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין והכא אמר עליה זכר פסולה וי"ל דהכא כחכמים דפוסלין דה"נ ר' יהודה פליג ואמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מעצמו כשירה אי נמי הא דאמר הכא פסולה היינו כשרואה בשעת עלייה וניחא ליה כדאמר גבי הכשר (בפ"ק דחולין) (דף יג.) עודהו הטל עליהן ושמח הרי זה בכי יותן נגבו אינן בכי יותן דבעינן יותן דומיא דיתן אף על פי שאם היה יודע בעוד הטל עליהן היה שמח והא דאמרינן בפרק עגלה ערופה (סוטה מו.) עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה שאר דברים אינן פוסלין אלא בשעת עבודה מה שהזכר משמש בה חשוב עבודה.

תוספות מסכת בבא מציעא דף ל עמוד א

אף עובד דניחא ליה - וא"ת ובפרה אדומה מנלן דבעינן דניחא ליה דבשלמא למאן דיליף (סוטה דף מו.) עבודות בפרה מג"ש דעול עול ניחא אלא למאן דלית ליה ג"ש ומשכח עבודות בפרה גופיה מנלן דבעינן דניחא ליה וי"ל דכיון דשויין בפסול עול ועבודות גם לענין דניחא ליה יש להשוותן וא"ת ועלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם היתה כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשיר וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאינו מרויח כ"כ דבלאו הכי נדושת התבואה וא"ת אי לא ידע בשעת עליית הזכר אמאי פסולה מאי שנא מהכשר דאמרינן לעיל (דף כב.) נגבו אינן בכי יותן ואם נאמר דלא מיפסלא אלא כשידע בשעת עלייתו א"ש ואתי נמי שפיר הא דתנן (פרה פ"ב מ"א) פרה מעוברת ר"א מכשיר וקשה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה ולמאי דפרישית אתי שפיר אי נמי סבר כר"י דאמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מאיליו כשירה וה"ר יצחק מסימפון פירש דלא פליגי בפרה עצמה אלא בבתה וטעמא דרבנן דפסולה כדדרשינן בספרי ויקחו אליך פרה בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה ור"א לית ליה ההיא דרשה וה"ה דמצו פליגי בלקחו פרה קטנה וא"ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בפ' הכונס (ב"ק דף נו. ושם) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים וי"ל כגון שהיה שותף אי נמי לא בעינן ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה וא"ת בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) דפוסל ר"א פרה הניקחת מן הנכרים דחייש לרביעה ודייק ש"מ קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית היא אמאי פסולה משום רביעה לימא דפסולה משום עול וי"ל דמשמע ליה דלא מטעם עול פוסל דקתני בסיפא וכן היה ר"א פוסל בשאר קרבנות לכך קאמר דקדשי מזבח היא דמעטינן נרבע מקרא דמן הבהמה [וע"ע תוס' ע"ז כג: ד"ה ש"מ].

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן צא

ט. בהגדרת פסיק רישא דניחא ליה

הנני להעיר בהגדרת הענין של פסיק רישא דניחא ליה, ולדוגמא נדון במי שרוצה לפתוח בשבת את המקרר ונזכר ששכח בערב שבת להוציא את הנורה שבתוך המקרר ונמצא שע"י הפתיחה יש כאן פס"ר = פסיק רישא = של מלאכת מבעיר ואף שהאיש הזה דרכו בכל ערב שבת להוציא את הנורה, וגם עכשיו טרח הרבה למצוא נכרי כדי לפתוח הדלת והוא מצטער מאד ואינו רוצה שתיעשה על ידו מלאכה בשבת, אפי"ה ברור הדבר דהרי זה חשיב פס"ר דניחא ליה ואסור לכו"ע לפתוח הדלת גם לדעת המתירים בפס"ר דלא ניחא ליה, והיינו משום דאם נאמר שמותר הרי שוב ניחא לו ליהנות מהאור שנעשה בהיתר, וכמו ששנינו לענין פרה אדומה דאם עלה עליה זכר פסולה, והקשו התוס' בפסחים כ"ו ע"ב ובעוד מקומות "אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט" ותירצו משום "דאם נאמר שהיא כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה", וה"נ גם כאן.

ונראה דאע"ג שלענין פרה לא אמרינן הכי אלא כשלא ידע בעל הפרה בשעה שעלה או שהוא היה ולא אמר כלום, אבל אם עמד בעל הפרה בשעה שעלה ועשה פעולות להבריוח אף שאומר בפירוש שמבריוח רק מפני זה שאינו רוצה שהפרה תיפסל, מ"מ נראה שהיא כשירה כיון שלמעשה הרי עלה עלי' שלא לרצונו, ואף על גב שאם נכשיר את הפרה שוב ניחא ליה כיון שאינה נפסלת, מ"מ אי אפשר לחושבו כניחא ליה כיון שראינו שהתאמץ להבריוח, וכן לענין הכשר פירות אף אם הטל שירד עליהם ודאי משביח אותם ובעל הפירות אומר בפירוש דטעמא דלא ניחא לו הוא רק מפני שאינו רוצה שיוכשרו לקבלת טומאה, אפי"ה נראה שאין זה דומיא דיתן ואינן בכי יותן. [גם נלענ"ד שאף לתירוץ השני שם בתוס' דאין הפרה נפסלת אלא א"כ ידעו הבעלים בשעת עלייה, צ"ל דמיירי כגון ששכח או לא ידע שהפרה נפסלת בכך, והיינו דכתבו שם בתוס' "וניחא ליה" כלומר שהעלייה היא לרצונו, אבל אם אפילו רק מפני הפסול עשה מעשה להבריוח את הזכר נראה שהיא כשירה, ולפי"ז מה שהקשו שם בתוס' מה דר' אליעזר מכשיר פרה מעוברת נלענ"ד שהיו יכולים גם לתרץ דמיירי כשידע וגילה דעתו דאינו רוצה שתתעבר וצ"ע]. אולם כל זה דוקא לענין פרה אדומה והכשר פירות משא"כ בנד"ד לענין מלאכת שבת שפיר נראה דאף שדרכו תמיד להוציא את הנורה לפני שבת וגם עכשיו טרח הרבה אחר נכרי אפי"ה אסור, והיינו דהתם גבי פרה לא עבד בה בידיים וכן לענין הכשר לא נתן המים בידיים, ולכן כיון שזה היה נגד רצונו א"א לומר על כגון דא עובד דומיא דעבד, משא"כ בנד"ד הפותח עצמו עושה הכל בידיים, ולכן דוקא אם ממש לא ניחא לו או אפי' לא איכפת ליה אמרינן דאין זה מתיחס לפעולת הפתיחה וחשיב כנעשה מאיליו ולא על ידו, משא"כ באופן שאם נאמר דמותר שוב ניחא ליה שפיר חשיב כמדליק את הנורה בידיים, ומהך טעמא גם לא שייך כאן ההיתר של לא אפשר ולא קמכוין כיון שעושה ממש את המלאכה בידיים משא"כ התם ההנאה באה לו ממילא, עיין שם בפנ"י פסחים כ"ה ע"ב.

אך צ"ע לדעת הר"ן בפ"ז דחולין שחולק על התוס' וסובר בהא דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, דאף שודאי מטי ליה הנאה ומודה ר' שמעון בפס"ר דאסור אפי"ה לענין הנאה אמרינן כיון דלאו ברשיעי עסקינן ואינו מכוין ליהנות מהכלאים הרי זה חשיב כאינו מתכוין ומותר עיין שם, והתם הרי לובש ממש בידיים את הכלאים וגם רק מחמת האיסור הוא דלא ניחא ליה בהנאתם ואפי"ה ה"ז חשיב כפס"ר דלא ניחא ליה ומותר או כדבר שאינו מתכוין, ונראה דצריכים לומר בדעת הר"ן שסובר דלבישה בלא כוונת הנאה חשיב רק כנושא משא ולא כלובש בגד (ראה שו"ת בית הלוי ח"א סי' א') ולכן אף שרק מחמת האיסור הוא דלא ניחא ליה מ"מ מותר משום דאין זה קרוי לבישה, משא"כ לענין שבת כיון דלאחר שכבר יפתח את המקרר ויהי' אור הרי שפיר מותר לו ליהנות מהאור כיון שפתח בהיתר לכן חשיב שפיר כניחא לו וכמדליק בידיים.

גם נראה דאף אם יחליט לעצום עיניו ולהוציא מהמקרר כל מה שצריך בעינים סגורות ולהשאיר אותו אח"כ פתוח, או מחליט לכסות תיכף את הנורה במכסה באופן שלא יוכל כלל ליהנות מההדלקה, דאף שמוכח דודאי לא ניחא ליה שהרי רק

מפסיד ממון מההדלקה בלא שום הנאה אפ"ה נראה דאסור, והרי זה דומה למ"ש הבית מאיר באו"ח סי' שי"ז לענין מלאכת קושר דאף שמלאכה זו תלויה בדעת האדם אם לקיימא או לא, מ"מ אם בדרך כלל אין רגילים להתיר את הקשר כמו קשר של ציצית ותפלין וכדומה, לכן אף אם יכוין בשעה שקושר להתירו בו ביום וגם למעשה יתיר אותו במוצ"ש, כדי שיתברר שלא עשה מלאכה בשבת, אפ"ה לא אזלין כלל בכה"ג בתר דעתו וחשיב קשר של קיימא וחייב חטאת, וה"נ גם כאן כיון שבדרך כלל כל הפותח דלת בימות החול ודאי ניחא לי' בהדלקת הנורה, וגם אם נאמר שמותר לפתוח בעינים סגורות הרי ודאי יהי' מותר מעיקר הדין לפתוח אח"כ את העינים וליהנות מהאור שהרי האיסור הוא רק עצם הפתיחה ולא ההנאה שלאחריה, ולכן כמו ששם אין מתחשבין בדעתו כך גם כאן הולכים רק אחר דרך כל העולם ולא בתר דעתו, ואף דחשיב משום כך כמלאכה שא"צ לגופה או מקלקל בהבערה, מ"מ חשיב שפיר כמדליק בידים שלא ע"מ ליהנות. /מילואים והשמטות/ +ולכן נלענ"ד שאפילו אם עוצם עיניו ואולי גם סומא שאינו יכול כלל ליהנות מהאור, מ"מ כיון שיודע שבפתיחת הדלת נדלקת גם נורה, ואין זה רק בדרך מקרה ככל פס"ר שבש"ס אלא שכך הוא ערוך ומתוקן מפני שכולם רוצים ונהנים מזה, לכן אף גם הוא חשיב כעושה פס"ר = פסיק רישא = דניחא לי', וכע"ז כתב גם הר"ש בתירוץ הראשון לענין פרה אדומה דטעמא דפסול בעלה עליה זכר "דאע"ג דלא ניחא לי' משום דדמיה יקרים ומפסיד טובא, מ"מ חשיב ניחא לי' כיון דבשאר פרות הוי ניחא לי'", וה"נ גם כאן דאי לאו משום איסור שבת היה ודאי גם הוא רוצה בכך הרי זה חשיב כאילו הוא עושה דבר דאית ביה ניחותא אפילו אם הוא עצמו עוצם עיניו ואינו רוצה ליהנות. +

ברם יש לדון אם מותר לפתוח הדלת ע"י אחר שאינו יודע כלל מהנורה, כיון דחשיב בכה"ג כפס"ר שתיעשה מלאכה דחשיב רק כמתעסק בעלמא, ואף שהרעק"א מחמיר גם במתעסק לחושבו כשוגג, אבל מ"מ בפס"ר דלא ניחא לי' וגם בדרך של מתעסק אפשר דשרי, אך מסופקני דאפשר כיון שבאופן קבוע ומתוכנן נדלקת הנורה ע"י פתיחה ונכבית ע"י סגירה, ורק בדרך זו רגילים תמיד להדליק ולכבות, אפשר דחשיב ממש כעושה בידים והפותח דלת של מקרר אף שעיקר כוונתו לפתוח הדלת, מ"מ לדינא ה"ז חשיב כעושה בבת אחת שתי פעולות פותח דלת וגם לוחץ ממש על כפתור שמדליק נורה, ולכן אף אם הפותח אינו יודע כלל שהוא מדליק נורה מ"מ אפשר דהו"ל כמדליק בידים דרך מתעסק דחשיב כעושה בשוגג כזה שפטור מחטאת ולא כפסיק רישא וצ"ע.

רמב"ם הלכות שבת פרק א

הלכה ה

דברים המותרים לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה, אם לא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר, כיצד גורר אדם א מטה וכסא ומגדל וכיוצא בהן ב בשבת ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ בקרקע בשעת גרירתו, ולפיכך אם חפרו הקרקע אינו חושש בכך לפי שלא נתכוין, וכן מהלך ג אדם על גבי עשבים בשבת ובלבד שלא יתכוין לעקור אותן, לפיכך אם נעקרו אינו חושש, ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו ובלבד שלא יתכוין להשיר השיער, לפיכך אם נשר אינו חושש, פרצה דחוקה מותר להכנס בה בשבת אף על פי שמשיר צרות, וכן כל דבר שאינו מתכוין כגון זה הרי זה מותר.

הלכה ו

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אף על פי שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה, כיצד הרי שצרך לראש עוף לשחק בו לקטן וחתך ראשו בשבת אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שיחתוך ראש החי ויחיה אלא המות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה הלכה ז

כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה, כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאבד או כדי שלא ישרף או כדי שלא יבקע חרש של נר חייב, מפני שהכיבוי מלאכה והרי נתכוין לכבות ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרי זה חייב, וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים או המכבה את הגחלת כדי שלא יזקו בהן רבים חייב ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי או לגוף ההעברה אלא להרחיק ההזקק הרי זה חייב וכן כל כיוצא בזה. +/השגת הראב"ד/ כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה. א"א ר"ח = רבינו חננאל = ז"ל פסק כר"ש שהוא פוסט מדאמירין פרק נוטל רבא כר"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. +

רמב"ם הלכות שבת פרק י

הלכה יז

המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא, ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר. +/השגת הראב"ד/ וזו היא מלאכת [וכו']. /א/ נסחא אחרינא מלאכת בונה. +

הלכה כג

צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב, נעלוהו שנים פטורין, אם אין אחד יכול לנעול ונעלוהו שנים חייבין, ישב אחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב, ישב הראשון ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני לא עשה ק כלום ומותר לו לישב במקומו עד הערב ולקח הצבי, למה זה דומה לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו שלא עשה כלום, נכנסה לו צפור תחת כנפיו וישב ומשמרה עד שתחשך ומותר.

הלכה כה

רמשים המזיקין כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן אף על פי שאינן ממתין הואיל ונושכין מותר לצוד אותם בשבת *, והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן, כיצד הוא עושה ת כופה כלי עליהן או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו.

הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק י הלכה כג

[ק] אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי וכו' פיר"י אף על גב דשמואל אמר להא אליבא דר"ש והוא גופיה סבר לה כר' יהודה כדאיתא בזבחים פרק כל התדיר אן קי"ל כר"ש דרבא שהוא בתרא ס"ל כוותיה פרק נוטל ובפ' שואל ע"ש:

רמב"ם הלכות שבת פרק יב

הלכה ב

המכבה כל שהוא חייב, אחד המכבה את הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ, אבל המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוין לצרף חייב, שכן לוטשי הברזל עושים מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת ומכבין אותו במים כדי לחסמו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה, * ומותר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים כדי שלא יזקו בה רבים, הנותן שמן לתוך הנר הדולק חייב משום מבעיר, והמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה. +/השגת הראב"ד/ וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה. א"א כמה מעורבבין דבריו, ואם הוא מכבה למה אינו חייב אף על פי שאינו מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו לא יהא צריך לצרפו והא איהו כר' יהודה ס"ל, ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ והלא בשניהם לדבריו יש משום מבעיר ומשום מכבה ובפרק מילה (שם /שבת/ קלד) אמרין ממתקין את החרדל בגחלת של מתכת בי"ט אבל לא בגחלת של עץ, ועוד דבמסכת יומא (לד) אמרין צירוף דרבנן הוא וחיובא ליכא וביום הכפורים שרינן ליה בטבילת כ"ג משום מצוה ואפילו לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. +

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח

הלכה ה

הדס שנקטם ראשו י כשר, נשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עליון בקו אחד כ כשר, היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר ואם היו אדומות או שחורות פסול ואם מעטן כשר, ואין ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא כמתקן, עבר ל וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה הרי זה כשר. +/השגת הראב"ד/ הדס שנקטם ראשו כשר. א"א כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול כסתם משנתנו /סוכה/ (לב) ודברי ר' טרפון שאמר /סוכה/ (לד) אפילו שלשתן קטומים כשרין ענין אחר הוא ולא שנקטם ראשו והכל ברור בחבורנו ומקום הניחו לי מן השמים. /השגת הראב"ד/ נפרצו עליו פסול. א"א רוב עליו, פירוש דבעין רוב השיעור שיהא עבותו קיימת. +

הגהות מיימוניות הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה ה

[ל] כרבי אליעזר בר"ש דסבר ליה כאבוא בדבר שאין מתכוין עיין שם בגמ' דמוקי לה בדאית ליה הושענא יתירתא, ע"כ:

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ב

הלכה ד

היה כהן גדול זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותן במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש, או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפיג צינתן.

רמב"ם הלכות כלאים פרק י

הלכה טז

תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, והצנועין תופרים בארץ, וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן מן החמה, ולא יתכוונו בגשמים להתחמם בו, והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן.

רמב"ם הלכות מעילה פרק א

הלכה י

מותר לתלוש את השיער לכתחילה מן הקדשים כדי להראות המום למומחה, ואותו השיער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הבכור והמעשר הרי זה אסור בהנייה אפילו לאחר שישחטו מפני מומן, גזירה שמא ישהה אותן הואיל ואינן באין לכפרה, אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם מותר בהנייה לאחר שחיתתן מפני מומן, הואיל ולכפרה הן באין אינו משהה אותן, ואם נתלש מן העולה הרי זה ספק, וכל שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום הרי הוא מותר בהנייה שהרי לא תלש בידו, חוץ מן הבכור והמעשר שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום אסור בהנייה.

הלכה יא

השוחט בכור או שאר מוקדשין, תולש את השיער מכאן ומכאן לעשות מקום לסכין, ובלבד שלא יזיזו ממקומו.

רמב"ם הלכות יום טוב פרק ג

הלכה ג

השוחט בהמה ביום טוב * מותר לו לתלוש צמר למקום הסכין בידו, ובלבד שלא יזיזו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר צמר הצואר, אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש ביום טוב.

ר' חיים הלוי הלכות שבת פרק י

הלכה יז

ז"ל המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב וכו' ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר עכ"ל.

ובהכ"ה ז"ל רמשים המזיקין כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן וכו' מותר לצוד אותן בשבת והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן כיצד הוא עושה כופה כלי עליהן או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו עכ"ל. ובמגיד משנה שם הקשה מהא דאיתא בשבת דף ק"ז ע"ב איכא דמתני לה אהא המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור, מאן תנא אמר ר' יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה, ואיכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אמר ר' יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה, וא"כ הרמב"ם דפסק בפ"א שם דמלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה א"כ איך פסק בהנך תרתי דמפיס מורסא וצידת נחש דמותר כשאינו מתכוין לעשות לה פה או לצוד, עיין שם בדברי המ"מ.

והנה בשבת דף ג' [ע"א] קאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר ואלו הן צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא, וכבר הקשו שם התוס' בשם בה"ג דהרי שמואל בעצמו פוסק בדף מ"ב שם דמלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה ואיך שרי להו למפיס מורסא וצידת נחש משום צערא כיון דהוי מלאכה גמורה מד"ת. והנראה לומר בזה, דהנה באמת במפיס מורסא דהיתרה הוא כשאינו מתכוין לעשות לה פה רק להוציא ממנה ליחה, וכדתנן כן להדיא במתני' דאם לעשות לה פה חייב ורק אם כוונתו הוא להוציא ממנה הליחה בלבד אז הוא דשרי, וא"כ הא נמצא דהוי באמת דבר שאינו מתכוין דפטור בשבת לכו"ע, ואף על גב דהוי פסיק רישיה, אכן הרי דעת הערוך היא דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר, הובא בתוס' שבת דף ק"ג ועוד בכמה דוכתי, וכן בהך דצידת נחש לפי המבואר בדברי הרמב"ם שכתב וז"ל מותר לצוד אותן בשבת והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן עכ"ל. וא"כ הא נמצא דאינו מתכוין כלל לצוד רק להציל עצמו בלבד, וא"כ הא הוי דבר שאינו מתכוין בפסיק רישיה דלא ניחא ליה דפטור בשבת לכו"ע לדעת הערוך. אלא דלפ"ז צ"ע הסוגיא דתלי להו בדין מלאכה שאין צריכה לגופה והא הוי דבר שאינו מתכוין, דבשבת מותר מן התורה לכו"ע, וצ"ע.

והנה בכריתות דף כ' [ע"א] ת"ר החותה גחלים בשבת חייב חטאת רשב"א אומר משום ר"א בר' צדוק חייב שתים מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות וכו' רב אשי אמר כגון שנתכוין לכבות והובערו מאליהן ות"ק סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין פטור ור"א בר' צדוק סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין חייב, ובתוס' שם הקשו דהרי הא דדבר שאינו מתכוין אסור בשבת הוא רק מדרבנן ואיך קאמר הכא דחייב שתים, ותירצו דאירי בגוונא דהוי פסיק רישיה, ואי משום דבר שאינו מתכוין באמת היה חייב הכא משום מבעיר לכו"ע דהא מודה ר"ש בפסיק רישיה דחייב, אלא דכיון דאין צריך לההבערה א"כ הא הוי מלאכה שאין צריכה לגופה ותליא בפלוגתא דר"ש ור"י במלאכה שאין צריכה לגופה אם חייבין עליה אם לא, ולפ"ז הא נמצא דלאו דוקא נקט הכא הגמ' לשון דבר שאינו מתכוין ופירושו הוא באמת מלאכה שאין צריכה לגופה. אכן יעו"ש ברמב"ם בפ"ז משגגות הי"ב שפסק בהך דהחותה גחלים בשבת דרק אם נתכוין לכבות ולהבעיר הוא דחייב שתים, הא אם הובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת, ואף על גב דהרמב"ם הרי פסק דמלאכה שאין צריכה לגופה חייבין עליה, ושמע מינה דמפרש להסוגיא כפשטה דתליא בפלוגתא דדבר שאינו מתכוין, וכיון דקי"ל דדבר שאין מתכוין מותר משום הכי הוא דפסק הרמב"ם דאינו חייב שתים רק אם נתכוין לכבות ולהבעיר, ולפ"ז הדרא קושית התוס' לדוכתה.

ונראה לומר, דהנה הא דדבר שאינו מתכוין אינו אסור רק מדרבנן גבי שבת לכו"ע, כמבואר בתוס' יומא דף ל"ד [ע"ב ד"ה הני] ועוד בכמה דוכתי, הא הוי הטעם בזה משום דגבי שבת כתיב מלאכת מחשבת וכשאינו מתכוין לא הוי מלאכת מחשבת, אבל עיקר הפלוגתא דדבר שאינו מתכוין בכל התורה כולה אי מותר או אסור הוא זה באמת בעיקר הד"ת, ומאן דאסר דבר שאינו מתכוין ס"ל דאסור מן התורה, וכמבואר להדיא בשבת דף קל"ג [ע"א] גבי קציצת בהרת דלמ"ד דבר שאינו מתכוין אסור מד"ת, וכדמוקי ליה להקרא כן עיין שם בהסוגיא, אלא דגבי שבת איסורו הוא רק מדרבנן מטעמא אחרינא משום דלא הוי מלאכת מחשבת, ושני דינים הם, דין דבר שאינו מתכוין של כל התורה, ודין מלאכת מחשבת דשבת. והן נראה דהנך שני דינים חלוקין הן ביסוד דינם מהדדי, דבדין דבר שאינו מתכוין העיקר תלוי בכוונתו ורצונו, ואפילו אם יודע בודאי שיעשה הדבר והוא עושה את הדבר בדעת, מ"מ תלוי בכוונתו אם מתכוין לזה אם לא, וכמבואר להדיא בפסחים דף כ"ה [ע"ב] איתמר הנאה הבאה לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה וכו' כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין ואלביא דר"ש דאזיל בתר כוונה כו"ע לא פליגי דאסור, הרי דאע"ג שיודע בודאי שמגיע לו ההנאה מ"מ אם מתכוין אסור ואם אינו מתכוין שרי, ועיין בתוס' שם שכתבו דאירי היכא דלא הוי פסיק רישיה, אכן הר"ן בפ' גיד הנשה חולק על זה וס"ל דאיסור הנאה שאני וחשוב דבר שאינו מתכוין גם בפסיק רישיה, וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ד ממאכלות אסורות הי"ב שפסק בסתמא דהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו ולא קא מיכוין שרי, ומסתם הדברים ש"מ דגם בפסיק רישיה מותר. אכן אף על גב דאיסור הנאה שאני מ"מ מדתלי לה הגמ' בפלוגתא דר"י ור"ש בדבר שאינו מתכוין ש"מ מיהא דהדין דדבר שאינו מתכוין בניחותא דידיה וכוונתו תליא מילתא, וכדחזינן דאע"ג דבאה לו ההנאה ודאי מ"מ כל שאינו מכוין להנאה הוי בכלל דבר שאינו מתכוין, משא"כ בדין מלאכת מחשבת אין יסוד דינו תלוי כלל בכוונה ורצון, כי אם בדעת שעושה את המלאכה, וזהו יסוד הך דינא דמלאכת מחשבת שיעשה את המלאכה בדעת ומחשבה, וכדמצינו בכריתות דף י"ט [ע"ב] דמתעסק בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ובב"ק דף כ"ו [ע"ב] היתה אבן מונחת לו בחיקו ועמד ונפלה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ובכל הני לא נעשית המלאכה בדעתו כלל, והיינו משום דזהו עיקר הפירוש דמלאכת מחשבת שהמלאכה תהא נעשית במחשבה ודעת, וא"כ הכא נמי היכא דאינו מתכוין דלא חשיבא מלאכת מחשבת ג"כ עיקר דינו הוא משום דלא נעשית המלאכה בדעתו כלל, אבל לא דכוונתו בעינן שיכוין לזה.

ולפ"ז נראה בפסיק רישיה דמבואר בגמ' דמודה בזה ר"ש דחייב, דדעת הערוך בזה דהיינו דווקא בניחא ליה, חלוק בזה דין מלאכת מחשבת מדין דבר שאינו מתכוין, דבדין דבר שאינו מתכוין של כל התורה כולה, דעיקר דינו הוא שיהא רצונו וכוונתו לזה, שם הוא דתלוי בניחא ליה, ואי לא הכי נהי דהוי פסיק רישיה והאיסור יעשה בבירור, אבל מ"מ כל דלא ניחא ליה מתכוין מיהא לא הוי, והוי בכלל דבר שאינו מתכוין דמותר, אבל בדין מלאכת מחשבת דלא בעינן כלל רצונו וכוונתו, אלא שתעשה המלאכה בדעתו ומחשבתו, א"כ אין דינו תלוי כלל בניחא ליה, כי אם דכל דהוי פסיק רישיה והמלאכה ידועה לו שמוכרחת להעשות מיקרי נעשית המלאכה בדעתו והויא בכלל מלאכת מחשבת. ולפ"ז נמצא, דדבר שאינו מתכוין בפסיק רישיה דלא ניחא ליה לדעת הערוך גם שבת דינה כמו כל התורה כולה, ולר"י דס"ל דדבר שאינו מתכוין אסור מד"ת בכל התורה כולה גם בשבת אסור וחייבין עליו, כיון דהרי היא בכלל מלאכת מחשבת, ורק דין דבר שאינו מתכוין ביה. ומעתה מתישבא היטב הסוגיא דכריתות בנתכוין לכבות והובערו מאליהן דאיתא שם דלר"י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור חיובי מחייב, ולא קשה תו מה דבשבת דבר שאין מתכוין גם לר"י אינו אסור אלא מדרבנן, דהכא שאני כיון דהוי פסיק רישיה א"כ שפיר הוי בכלל מלאכת מחשבת ואף על גב דלא ניחא ליה, ורק דין דבר שאינו מתכוין של כל התורה דתלוי בניחותא ידידה ומחשבתו וכוונתו, לזה הוא דמהני הך דלא ניחא ליה שיהא בכלל דבר שאינו מתכוין, וזהו דתלי לה הגמ' בפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון, דלר"י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור גם חיובי מחייב, ורק לר"ש הוא דמיפטר, ומיושב נמי דעת הרמב"ם שפסק בנתכוין לכבות והובערו מאליהן דפטור ואף על גב דבמלאכה שאין צריכה לגופה חיובי מחייב, כיון דהכא לאו מלאכה שאין צריכה לגופה היא, ורק דהוי דבר שאינו מתכוין וכהסוגיא דכריתות, ובדבר שאינו מתכוין הא קי"ל כר"ש דשרי וכמבואר בשבת דף צ"ה [ע"א], וכ"ש דמיפטר.

ולפ"ז הרי מיושב היטב הא דמתיר שמואל מפסי מורסא וצידת נחש, וכמו שכתבנו למעלה משום דהוי בכלל דבר שאינו מתכוין כלל, דהפסיק רישיה שבזה הא הוי לא ניחא ליה, ושמואל לטעמיה דס"ל בזבחים דף צ"א [ע"ב] דדבר שאינו מתכוין גם בכל התורה כולה מותר, וגם בפסיק רישיה דלא ניחא ליה, וכמבואר בערוך בביאור הסוגיא דזבחים שם, והא דתלי לה הסוגיא דשבת דף ק"ז [ע"א] בדין מלאכה שאין צריכה לגופה, היינו משום דהתם הרי רב הוא דקאמר לה דס"ל בשבת דף מ"ב [ע"א] דדבר שאינו מתכוין אסור, וממילא בפסיק רישיה דלא ניחא ליה איכא גם חיובא גם בשבת וכמבואר בהסוגיא דכריתות שהבאנו, ולא מיפטר רק מטעמא דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה, והרמב"ם דדעתו כדעת הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה הוי בכלל דבר שאינו מתכוין דקי"ל דמותר בכל התורה כולה, וכדמוכח כן מדבריו בפ"ז משגגות שהבאנו, על כן שפיר פסק כשמואל דמפסי מורסא וצידת נחש מותרין לכתחילה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלז

סעיף א

(א) דבר שאין מתכוין, מותר, והוא שלא יהא (ב) <א> פסיק רישיה. (ג) הלכך גורר אדם מטה, כסא וספסל, (ד) א בין גדולים בין קטנים, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. ומותר (ה) לרבע הבית, כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.

טור יורה דעה הלכות בכור בהמה טהורה סימן שח

הבכור אסור בגיזה ובעבודה ואפי' אם עבר וגזזו או תלשו בידו או אפילו נשר הצמר מעצמו אסור בהנאה לעולם ל"ש מת מעצמו ל"ש שחטו אחר כן אפילו ע"י מומחה אין השחיטה מתרת הצמר שנתלש מחיים אבל צמר המחובר השחיטה מתירתו כבשרו ואם נתלש מחיים ועודנו מסובך כשאר הצמר את שנראה כשאר הצמר נותר בשחיטה ואת שאינו נראה כשאר הצמר כגון שעולה יותר או שעיקרו הפוך כלפי ראשו כגון שכפוף באמצעיתו ושני ראשין בולטין לחוץ אין השחיטה מתירו וכשבא לשחטו יכול לתלוש הצמר של מקום השחיטה כדי לעשות מקום לשחיטה ודוקא ביד אבל לא בכלי כדי שלא יהא נראה כגוזז וכן מותר גם כן לעשותם כשבא לראות מומו....

טור אורח חיים הלכות יום טוב סימן תצח

כתב הרמב"ם ז"ל השוחט בהמה ב"ט מותר לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין ובלבד שלא יזיזו ממקומו אלא ישאר הצמר מסובך שם בשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרט הנוצה והרמב"ן התיר למרוט אף הנוצה ור"י פסק כדברי הרמב"ם ז"ל אלא שהוסיף אף בתלישת הצמר לאוסרו א"כ אינו מתכוין לתולשו אבל במתכוין אסור ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תצח

סעיף יב

השוחט בהמה ב"ט, אינו רשאי * (סב) כב לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין, אלא מפנהו * (גו) כג בידו ב"י) ומושכו אילך ואילך, * (דו) ואם (סה) נתלש נתלש.

סעיף יג

השוחט את העוף * (יו) כד <יא> לא ימרוט את הנוצה כדי * (זו) לעשות מקום (ח) לסכין.

משנה ברורה סימן תצח

(סב) לתלוש הצמר - דהוי עוקר דבר מגידולו [עו] ואף דהוא כלאחר יד דאין דרך להסיר הצמר ע"י תלישה רק ע"י גזיזה [עז] עכ"פ מדרבנן אסור:

(גו) בידו - ולא בכלי משום דנראה כגוזז [פמ"ג]:

(דו) ואם וכו' - ואין בו איסורא דה"ל דבר שאינו מתכוין שאינו מתכוין לתלוש אלא לפנות:

(סה) נתלש - ולא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך עם שאר צמר הצואר. ואם היה צמר מסובך על הצואר שא"א לפנותו ואין לשחוט כך כמבואר ביו"ד סימן כ"ח ס"ח בהג"ה ולא היה באפשרו מעיו"ט לזה י"ל דשרי לעשות כן ביום טוב [פמ"ג]:
 (סו) לא ימרוט - דמריטת נוצה [עח] הוא תולדה דגוזז דעוף דרכו במריטה ואף על גב שאחר השחיטה מותר למרוט הנוצה ואיסור גוזז שייך אף לאחר מיתה וכמו שכתבנו בסימן ש"מ לא אמרינן מה לי מחיים מה לי לאחר השחיטה דלאחר שחיטה שאני שכיון שכבר הותרה בשחיטה לאכול וא"א לאוכלה בלי מריטת נוצה מותר למורטה כמו שמותר לצלותה ולבשלה [עט] וכן בבהמה מותר לאחר שחיטה להפשיט את עורה מטעם זה אף על גב דהפשיט אב מלאכה הוא אבל בעוד שלא נשחטה כל מאי דעביד מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מאתמול הוא ואסור [הרא"ש]:
 (טז) לעשות - ומ"מ לפנות בידו ולמשוך אילך ואילך וכנ"ל בסי"ב מותר גם בנוצות:
 (סח) לסכין - הנה בב"י הביא דעת הרמב"ן שמיקל בזה והוא הסכים לדינא לאיסור כרוב הפוסקים החולקים עליו וכמו שסתם כאן [פ] ומ"מ נהגו עכשיו השוחטים למרוט מפני שאומרים שא"א לשחוט בלא זה וסומכין על דעת הרמב"ן ומ"מ בודאי אם אפשר לשחוט בלא מריטה רק שיפנה בידו [פא] יש להחמיר וכנ"ל:

ביאור הלכה סימן תצח

* לתלוש הצמר - עיין במ"ב מה שכתבנו דתלישה הוא עקירה כלאחר יד כן מוכח בגמרא בכורות כ"ה ופירש"י שם ע"ש וכן בתוספות שם ד"ה והיינו דלפי מסקנת הגמרא תלישה מקרי עקירה כלאחר יד וכן הוא ברא"ש שם ע"ש ומטעם זה דעת הרמב"ם להתיר לכתחלה בתלישה משום שמחת יום טוב ולשון הלבוש אין מדויק בזה כלל:
 * בידו - עיין במ"א שנשאר בצ"ע על הרמ"א והגאון ר' יהונתן בחידושו על הלכות יום טוב וכן הפמ"ג וש"א יישבו קושיותו והוכיחו דמהרא"ש משמע כהרמ"א. ודע עוד דהמ"א כתב דאם תולש בכלי הוא גוזז ולא מוכרח הוא דאפשר דדוקא אם גוזז בכלי אבל תולש בכלי מקרי עוקר מגידולו כלאחר יד וכן משמע קצת מפירש"י שם ד"ה כלאחר יד דאין דרך לתלוש הצמר כ"א לגוזז ומשמע מזה דכל תלישה הוי כלאחר יד ואפ"ה אסרו רבנן שם בבכור וכן בכאן ביום טוב משום דתלישה ע"י כלי נראה כגזיזה ובטור יו"ד סימן ש"ח משמע כדברינו שכתב שם דאיסור הכלי משום דנראה כגוזז ולא כתב דהוי גוזז אח"כ מצאתי בשעה"מ הלכות יום טוב שמצד ג"כ כדברינו אכן ברא"ש פרק כלל גדול סימן וי"ו משמע כהמ"א דתולש צמר בכלי מקרי דרך גזיזה וכן משמע שם בפר"ח שבידינו ע"ש:
 * ואם נתלש נתלש - עיין במ"ב מש"כ דלא יזיזנו וכו' והוא מהרמב"ם והובא בטור ואף דהרמב"ם מיירי בתולש לכתחלה פשוט דה"ה לשיטת התוספות והרא"ש וכדמוכח בסוגיא שם:
 * לא ימרוט - עיין במ"ב והנה מריטת נוצה העוף חמיר מתלישת הצמר דשם מקרי כלאחר יד וכאן דרכו בהכי והוי תולדת גוזז. וראיתי בפ"ת יו"ד ש"ח שכתב בשם שעה"מ שהוכיח מסוגיא דחולין קל"ז ששער עזים דינו כמו נוצות של עוף מפני שדרכו בתלישה ולא מקרי כלאחר יד ומפני זה תמה על הפוסקים שלא חילקו בין שער עזים לצמר רחלים לענין בכור ע"ש בפ"ת אכן לפי מה שכתבו התוספות בשבת כ"ז ד"ה נוגה דשער לחוד ונוצה לחוד דנוצה הוא הדבר הדק שעל העזים שממנו עושים בגדים. וע"ז אמרו בגמרא דאורחיה בתלישה כמו נוצה העוף ושערה הוא הגם שממנו עושים שקים וא"כ שער עזים דינו כמו צמר בהמה ועכ"פ בנוצה הדק מוכח מגמרא דאורחיה בתלישה כמו כנף העוף וא"כ אפילו להרמב"ם דמיקל בצמר בהמה לתלוש במתכוין מטעם דתלישת הצמר הוא רק כלאחר יד ומשום שמחת יום טוב התיירו כמ"ש בב"י עכ"פ כששוחט עז יש ליזהר מאוד שלא למרוט מן הצואר השער הדק שעל גבה ויש בזה איסור דאורייתא לדידיה וסברת הרמב"ן בטעם הראשון שהתיר בעוף מטעם דסוף של המלאכה הזו להיות נדחית ביום טוב שימרטנה אחר שחיטה לא שייך בזה דהא סופו להפשיט העור כולו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיד

סעיף א

אין בנין וסתירה בכלים. וה"מ, (א) שאינו בנין ממש כגון חבית, הגה: * (ב) א שאינה מחזקת (ג) ב ארבעים סאה (ת"ה ס"י ס"ה), שנשברה ודיבק שבריה ג בזפת, (ד) יכול לשברה ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין (ה) לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הוה ליה (ו) <א> מתקן מנא; אבל אם היא שלמה, * (ז) אסור לשברה אפי' בענין (ח) שאינו עושה כלי. ואפי' נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש, ואפי' יש בה נקב חדש, (ט) <ב> אם להרחיבו, אסור. הגה: (י) ד ובלבד שיתכוין לכך (מרדכי פרק חבית). ואם היה סכין (יא) תקוע מע"ש בחבית, מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף. הגה: ה דוקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מבע"י, אבל אם לא הוציאו מבע"י, אסור דהוי פסיק רישא (יב) דעושה נקב ופתח לחבית (תה"ד ס"י ס"ד). כלי שנתרועעה, אם מותר ליטול ממנו חרס, ע"ל ס"י ש"ח מ"ד.

מגן אברהם סימן שיד

ה דדוק' שהוציאו ג"כ כו' - ז"ל ת"ה אמנם נראה דסכין התקוע בחבית איירי שהוציאו והכניסוהו בחול ולא פסיק רישיה הוא שיוסיף בנקב מדמייתי ראייה מסכינא דביני אורבי דצה ושלפה וכו' וההיא ע"כ לאו פסיק רישיה הוא שירחיב בגומ' דר"י פי' פ' כירה דלהכי בעינן דצה ושלפה שלא יזיז עפר ממקומו ומשום מוקצ' ומ"מ ע"כ מודה הוא דאי הוי פסיק רישיה להרחיב הגומא אסור דעושה גומ' וא"צ לעפר' חייב מדאורייתא משום בנין כדאי' פ"ק דביצה עכ"ל, הנה מבואר דהת"ה ס"ל ג"כ דהתיובת' קאי אשמואל דהא מייתי דברי התו' והם כתבו כך בהדי' ומשמע דס"ל פשוט להת"ה דאף לפי המסקנא דאתותב שמואל מ"מ מיירי בענין דלא הוי פסיק רישי' דעושה גומא דפסיק רישיה כ"ע מודו דאסו' והא מלאכה דאוריית' היא דדוק' כשחופר גומא וצריך לעפרא הוי דרבנן אבל כשא"צ לעפרא הוי דאוריית' ופסיק רישי' בדאוריית' אסור לכ"ע אלא ע"כ מיירי בענין דלא הוי פסיק רישיה כלל וא"כ ההיא דחבית נמי מיירי בענין דלא הוי פסיק רישיה כלל דמלאכה

דאוריית' הוא דעוש' פתח לחבית אבל פסיק רישיה במלאכה רבנן ס"ל להת"ה דמותר ומביא ראייה ממרדכי פ' הזורק דמתיר לשפוך מים אף על פי שיוירד לכרמלית כיון דאינו מתכוין שיצאו לחוץ ואף על גב דפסיק רישיה הוא ע"ש (ע' ברכות דכ"ד ע"ב בתוס' וסי' תנ"ח ס"ב וע' בתו' פסחים דף מ"ז): **ולי צ"ע על הגאון דאמר' דף קי"ג עמודים התחובים בארץ אסור להוציאן מ"ט אילימ' משום דעביד גומות ממילא קא הוין דתנן הטומן לפת וכו' והתם בודאי פסיק רישיה הוא דעביד גומות ואפ"ה שרי וכ"כ התוס' דאפי' אין מקצת עליו מגולין שרי לתחוב בו כו' ע"ש דף נ"א וטעמא דמקלקל היא כדאי' דף ע"ג ופטור אפי' לר"י ודברי התוס' דף צ"ט בד"ה מפני שמזיז וכו' צ"ע ע"ש ואפשר דמיירי במתקן כגון בשדה כמ"ש המ"מ ספ"א וע"ק מ"ש בחופר גומ' וא"צ לעפר' חייב דזה אינו אלא בצריך לגומא אבל בשאינו צריך כלל לא לגומא ולא לעפר פשיטא דפטור דהוי מלאכה שא"צ לגופה ודבר שאין מתכוין ומקלקל וגם חופר כלאחר יד הוא כדאי' דף מ"ו ברש"י דחופר דחייב היינו במר' וקרדום ע"ש לכן נ"ל דמדינא אין כאן איסור אפי' בכותל ובחבית גדולה כיון דדבר שאין מתכוין ומקלקל הוא אלא שהת"ה נדחק לקיים המנהג שנהגו כמ"ש הוא בעצמו ע"ש וכ"כ מהר"ו ס' ק"ל דנהגו בו איסור להוציא דנר' כעושה נקב בכותל עכ"ל **גם מ"ש להתיר פסיק רישיה במילי דרבנן וכ"כ ס' ע"ו צ"ע דבסימן שי"ו ס"ד אית' בהדי' דאסור ותלמוד ערוך הוא וכ"כ התוס' בשבת דף ק"ג סוף ד"ה לא צריכ' ע"ש וכ"מ סימן של"ז ס"א וס"ב ע"ש, ואף שהתוס' פסחים דף כ"ה כתבו דשרי ע"ש היינו בדרך אין לו' אבל לפי האמת אסור וכ"מ ס' רע"ו ס"א וס"ג ואף שהרא"ש בפסחים כ' דפסיק רישיה אסור בכל מידי דאוריית' נ"ל דנקטה משום שאר איסורים ע"ש אבל לכ"ע פסיק רישיה אפי' במילי דרבנן אסור ומ"ש ראייה מהמרדכי אינה ראייה דהתם אי לא עביד מידי ואפי' יוצאין לר"ה ליכא איסור' כמ"ש ס' שנ"ז אלא דרבנן גזרו בר"ה ובכרמלית לא גזרו שכשאינו מתכוין להוציא דכיון שאינו מתכוין לא אתי להוציא להדיא ע"ש עמ"ש ס"ס' רנ"ג **דבאמירה לעכו"ם בפסיק רישיה יש להתיר** ודוק בדברי כי קצרת':****

משנה ברורה סימן שיד

(ו) מתקן מנא - עיין בט"ז דמשמע דאפילו אם הנקב הוא נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא ג"כ אסור עכ"פ מדרבנן אפילו בחבית כזו שהיא רעועה ואם הוא נקב גדול שעשוי להכניס ולהוציא יש בו איסור תורה [ה] וכן משמע בביאור הגר"א:

(י) ובלבד שיתכוין - בא לבאר בזה רק דעת המחבר דדוקא כשמתכוין להרחיב אבל אם אינו מתכוין אף על גב דהוי פסיק רישא שיתרחב ע"י פעולתו שרי וכמו שסיים המחבר בעצמו אח"כ אבל דעת הרמ"א גופא אח"כ בהג"ה דאפילו אם אינו מכוין להרחיב אסור אם הוא פסיק רישא והיה לו לכתוב זה שם בשם י"א אך שרצה לסתום כן להלכה וע"ש מה שכתבנו: (יא) תקוע - היינו [י] שהיה תקוע בחוזק וע"י הוצאתו והכנסתו פסיק רישא הוא שיתרחב הנקב [יא] אפ"ה כיון דעיקר איסורו הוא רק מדרבנן ס"ל דשרי כיון שאינו מתכוין לזה [יב] ודעת הרמ"א לחלוק עליו דדוקא כשהוציאו פעם אחת מבעוד יום דע"ז נותרת קצת דתו לא הוי פסיק רישא אבל בלא"ה אסור דפסיק רישא הוא דאף דהוא פתח שאין עשוי להכניס ולהוציא דאיסורו הוא רק מדרבנן וכנ"ל ס"ל דפסיק רישא אסור אף במלתא דרבנן ועיין לקמן בס"ב דכותל שהוא מחובר גם המחבר מודה דאסור להוציא הסכין שהיה תקוע בו מערב שבת [וה"ה בחבית שמחזקת ארבעים סאה דיוצא ג"כ משם כלי דהוי כאהל] דשם במתכוין להרחיב הנקב חייב משום קודח דהוי תולדה דבונה ולכן אפילו אם אינו מכוין עכ"פ פסיק רישא הוא. **והנה לענין עיקר הדין הסכימו המ"א וא"ר והגר"א והגרע"א דפסיק רישא אסור אף במלתא דרבנן ומ"מ הכא מצדדים המ"א והגר"א דמדינא אף בכותל שרי היכא שאין מתכוין כיון שא"צ להגומא [יג] והוי מלאכה שאצל"ג [יד] וגרע משאר איסור דרבנן דאסור היכא שהוא פסיק רישא כיון שהוא ג"כ מקלקל וגם הוא כלאחר יד וממילא נעשה הגומא בכותל ע"י הוצאת הסכין שמתרחב הגומא וכדלעיל בסימן שי"א ס"ח גבי צנון ע"ש אלא שהעולם נהגו בו איסור להוציא דנראה כעושה נקב בכותל וגם הט"ז מצדד כן בעיקר הדין אף בכותל ומ"מ סיים דאין בידו להקל נגד התה"ד והשו"ע והרמ"א שפסקו כולם בסוף הסימן להחמיר לענין כותל [וכן הוא ג"כ דעת [טו] הא"ר כהשו"ע והרמ"א דאפשר דניחא ליה שיהא הנקב מרווח לחזור ולתחוב בו הסכין ובאופן זה בודאי לכו"ע אסור] **אלא לענין חבית דעיקר איסור הוא רק מדרבנן יש לסמוך היכא שהוא צורך גדול על דעת המחבר שמתיר להוציא הסכין בשבת כיון שאין מתכוין להוסיף הנקב אפילו היכא שלא הוציאו מעולם מתחלה:****

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שטז

סעיף ד

(יז) פורסין מחצלת ע"ג הכוורת, (מקום שמתכנסים בו הדבורים לעשות דבש), * ובלבד שלא יכוין לצוד, וגם הוא (יח) בענין שאינו מוכרח שיהיו נצודים, כי היכי דלא להוי ט פסיק רישיה.

משנה ברורה סימן שטז

(יח) בענין שאינו מוכרח - כגון שלא יהדק המחצלת על הכוורת כ"כ כדי שיוכלו הדבורים עכ"פ לצאת בדוחק או שיש בכוורת איזה חור קטן ויכולים לצאת משם [כ] ואף על גב שאין נראה להדיא להדבורים ע"ז אפ"ה שרי **דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר אבל כשאין בו חור כלל אז הוי פסיק רישיה [כא] ואסור אפילו במילתא דרבנן**. הפורס מצודה [כב] ובשעת פריסתו נכנסה החיה לתוכה חייב חטאת אבל אם נכנסה אח"כ לתוכה פטור אבל אסור וכתב המג"א דמכאן מוכח שיש לזיזר שלא להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים וכ"כ בפסקי תוספות שבת י"ז:

שער הציון סימן שטז ס"ק כא

(כא) מגן אברהם ודלא כתרומת הדשן המובא שם במגן אברהם בסימן שי"ד סעיף קטן ה. וגם מדברי הגר"א בסימן זה שמשמע שגורס בגמרא האי ותסברא וסבירא לה דדבורים אין במינן נצוד, על כרחך גם כן דסבירא לה דלא כתרומת הדשן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרמו

סעיף ב

(ה) היו ענביו מרובות מעליו, (ו) אם א <ג> ירוקות, כשר; ואם אדומות או שחורות, פסול; (ז) ואם מיעטן, כשר; <ד> ואין ממעטים אותם ביי"ט, לפי שהוא כמתקן; * עבר וליקטן, (ח) או [ו] שליקטן <ה> ב אחד אחד לאכילה, הרי זה כשר. <ו> ומיום ראשון ג ואילך, (ט) כשר ד בכל ענין (ב"י בשם א"ח).

משנה ברורה סימן תרמו

(ח) או שליקטן אחד אחד לאכילה - עיין בט"ז והגר"א שהסכימו דצ"ל או שליקטן אחר לאכילה וכן הסכים המ"א לדינא דדוקא איש אחר שליקטן לאכילה ואינו מתכוין להכשירו מותר אף על גב דפסיק רישא הוא דממילא מוכשר הרי לא ניחא ליה בההכשר ההוא וכיון דלבסוף יהיה תועלת בזה לאדם אחר שיהיה יכול לצאת בהן ידי מצוה לא מחמירין בזה משא"כ אותו האיש גופא אף אם הוא מכוין לאכילה ולא להכשירו מ"מ אסור דפסיק רישא הוא [ז] אם לא דאית ליה הדסים אחרים לצאת בהן וא"צ להן:

קובץ שעורים כתובות אות יח

יח) [דף ו ע"א] תוד"ה האי מסוכריא דנזייתא וכו'. במחלוקת הערוך ותוס' בפס"ר דלא ניחא ליה, לכאורה נראה טעם מחלוקת זו דתלוי בטעמא דמודה ר"ש בפס"ר, דיש לפרש בזה שני טעמים:
 א) כגון בנזיר חופף אבל לא סורק דסריקה היא פס"ר, די"ל כיון שיודע דבסריקתו יתלוש שערות מיקרי מכוין לתלישה, אבל היכא דלא ניחא ליה ע"כ אינו מכוין,
 ב) כיון דסריקה היא פס"ר לתלישה נמצא דתלישה בכלל סריקה, וסגי במה שמכוין לסריקה אף שאינו מכוין לתלישה דהתלישה נכללת בהסריקה, וא"כ אפילו לא ניחא ליה בתלישה אין לפוטרו משום אינו מתכוין דהא מתכוין לסריקה ותלישה בכלל סריקה כיון דא"א לזו בלא זו, והיינו דא"צ כונה לגוף המלאכה אלא סגי במה שמתכוין להמעשה שהמלאכה נכללת בה בהכרח, ולפי"ז הדבר פשוט, דלשיטה זאת אסור מדאורייתא בכל האיסורין לבד משבת דאין חילוק בין ניחא ליה ללא ניחא ליה,
 וקשה מ"ש בתוס' לדחות ראית הערוך ממזלפין יין ע"ג האישים דמצוה שאני, וכיון דאסור מדאורייתא מה כחה של המצוה להתיר האיסור, ואי נימא דעדל"ת, א"כ גם לר"י יהא מותר, ובגמ' תלי לה בפלוגתא דר"י ור"ש וצ"ע, וע"כ מוכח דגם להחולקים על הערוך שרי מדאורייתא בלא ניחא ליה אלא דס"ל דמדרבנן מיהא אסור, וקשה היכן מצאו איסור דרבנן בזה, ואפשר דראיתם היא ממפיס מורסא שהביאו בתוס'.